

V Ljubljani, dné 1. rožnika 1893.

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST
za
LEPOSLOVJE in ZNANSTVO

Leto
VI.

Štev.
6.

UREJUJE
Dr. Francišek Lampe.
Tiska
KATOL. TISKARNA.

Vsebina VI. zvezka.

	Stran.
1. Matija Majar Ziljski. <i>Spisal</i> —ž—	241
2. Kacijanar. <i>Zložil Anton Medved</i>	251
3. Vaški pohajač. <i>Povest. — Spisal Podgoričan</i>	251
4. Med valovi življenja. <i>Povest. — Spisal Dobrávec</i>	262
5. Srcá odgovor. <i>Zložil M. Opeka</i>	269
6. Strta pômlad. <i>Zložil M. Opeka</i>	270
7. Ave Maria! <i>Zložil Anton Medved</i>	270
8. Mladíke. 1., 2., 3., 4. <i>Zložil Anton Medved</i>	270
9. Slavni dan Slovencev pri Sisku. 22. dan rožnika l. 1593. — V proslavo 300letnice <i>spisal Josip Gruden</i>	271
10. Jožef Ressel. V spomin stoletnice njegovega rojstva. — <i>Spisal Ant. Sušnik</i>	279
11. Na jutrovem. Potopisne in narodopisne črtice. — <i>Spisal dr. Fr. L.</i>	283
12. Slovstvo	285
<p>A. Slovensko slovstvo. Kmetijsko gospodarstvo. <i>Spisal Viljem Rohrman</i>. — Princ Evgen Savojski. <i>Spisal S. Hervojić</i>. B. Hrvaško slovstvo. Knjige družbe sv. Jeronima: Pobožna duša o presvetom oltarskôm sakramentu. <i>Spisao Stj. Korenić</i>. — Pčelarenje sa pokretnim sačem. <i>Spisao Kvirin Broz</i>. — Knjige „Matiice Hrvatske“ za leto 1892.: Hrvatska antologija. <i>Sastavio Hugo Badalić</i>. — Pastorak. <i>Napisao Josip Evg. Tomić</i>. C. Češko slovstvo. Ku svetlu kříže. <i>Čtyři povídky od děkana Bedřicha Kamarýta</i>.</p>	
13. Razne stvari	287
<p><i>Náše slike. — † Josip Cimperman. — † Rad. Lopašić. — † Mirko Bogović. — Nagrobnica Josipu Cimpermanu.</i></p>	

Slike.

1. Pravdoznanstvo. (Slika Rafaelova v Vatikanu)	241
2. Matija Čop. (Po sliki Langusovi)	241
3. Dobra prijatelja	248—249
4. Ostra nasprotnika	256
5. Sfínga pri Gizeh. (Po fotografiji)	265
6. Adolfo Veber-Tkalčević, hrvaški pisatelj	272
7. Jožef Ressel. (Narisal J. Germ)	273
8. Bitev pri Sisku. (Posnetek slike, ki je v ljublj. muzeju)	280
9. Načrt bitve pri Sisku. (Slika Ortelius-ova)	281
10. Josip Cimperman. (Narisal S. Magolić)	288

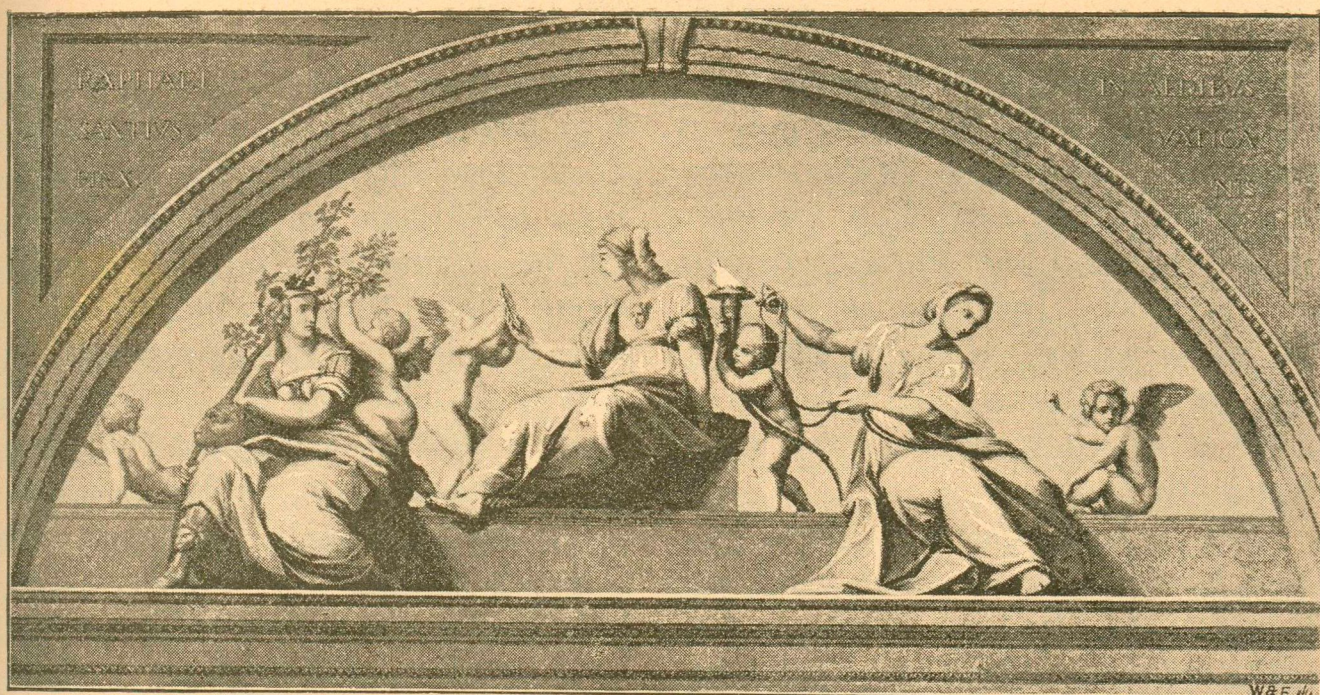

Listnica uredništva: Ker je bilo s prostorom jako tesno, trebalo je zopet odložiti nekaj spisov. Prosimo potrpljenja. Naša dobra volja je velika, a naš list je majhen, o — tako majhen!

NAZNANILO. Ostalo nam je precěj posameznih številk lanskega in predlanskega leta. Dijakom jih damo izvod po 10 kr., več izvodov skupaj še ceneje.

Pri upravnístvu se še dobíta letnika IV. in V. po 3 gld., v Bonačeve izvirne platnice vez. po 4 gld. 20 kr.

Cena: Za celo leto 3 gld.; za pol leta 1 gld. 50 kr. Za dijake na leto 2 gld. 60 kr. Uredništvo in upravništvo je v Marijanišču. Za ljubljanske naročnike posreduje iz prijaznosti „Katol. Bukvarna.“

Pravdoznanstvo. (Slika Rafaelova v Vatikanu.)

Matija Majar Ziljski.

(Spisal —ž—.)

IV.

(Na Križni Gori. V Rimu. Smrt.)

Leta 1870. so povabili Majarja, naj gre za profesorja latinščine, grščine in slovanskih jezikov v Odeso na Ruskem. Zaradi tega in zato, ker se je bil naveličal mnogih sitnih prepиров v svoji župniji, odpovedal se ji je dné 10. listopada l. 1870. Pa ponujene mu službe le ni sprejel; bil je že prestar, in oči so mu čim dalje bolj slabele; zato ni maral preseljevati se v daljno ptujino, marveč je dné 1. mal. travna leta 1871. nastopil službo beneficijata na Križni gori ob Celovcu. Tu je živel ob skromni pokojnini, katera se mu je pozneje nekoliko povišala, dosti siromašno in mnogokrat mu je nedostajalo za življenje najpo-

Matija Čop. (Po sliki Langusovi.)

trebnejših stvari. A voljno je nosil «življenja pezo», živeč samcat med stariji mu družicami — knjigami. Kadar koli ga je obiskal znanec ali prijatelj, našel ga je čitajočega ali pišočega. Gosta

je sprejel vselej prijazno ter se ž njim rad pomenil o slovanskih stvareh.

Majar je zahajal tista leta pridno v celovška narodna društva. Zlasti po njegovem prizadevanju se je osnovalo v Celovcu politično društvo «Trdnjava» za koroške Slovence. Majar je bil društvu duša in nekoliko časa tudi predsednik. Govoril je večkrat na shodih «Trdnjave», pri taborih in slavnostih v celovski Čitalnici ter s pre-

mišljeno ognjevito besedo navduševal svoje rojake.

Iskreno je ljubil Majar slovansko petje in v mladih letih tudi sam rad prepeval.

Kadar so v 'Čitalnici' mladi pevci krepko udarili: «Jaz sem Slovan z dušo, s telom...», zasvetilo se je oko starčku, v narodnem delu osivelemu, kateremu je bilo že samo ime 'Slovan' «baječne sile in moči». Radostno se je oziral na mladi naraščaj, ki mu je dajal upanje, da tudi Slovenstvu, za katero je gorel in se trudil vse svoje dni, napočijo boljši dnovi.

Tudi na Križni gori se je Majar marljivo bavil s slovansko vedo, dasi mu je pešal vid. Prebiral je zlasti stare grške in latinske klasike in v njih iskal sledú najstarejši slovanski zgodovini. Od l. 1873.—1875. je izdajal in večinoma sam spisoval znanstveni časnik 'Slavjan'; po starih slovanskih knjigah in mnogih drugih virih sestavljal obširen staroslovenski obrednik in opisoval usodo in zgodovino cerkvenega staroslovenskega slovstva. Teh spisov pa ni več objavil. Poslednje njegovo delo «Sveta brata Ciril in Metod, slovanska apostola» je leta 1884. izdala družba sv. Mohorja.

Ko je naš slavni papež Leon XIII. izdal dné 30. kimovca leta 1880. za Slovane veleznamenito okrožnico «Grande munus», razveselil se je tega ves slovanski svet. Tudi naš Majar je bil ves ganjen od radosti, ko je v 'Klagenfurter-Zeitung' bral brzjavno novico, da so sveti oče na toliko odličen način proslavili sveta solunska brata. In ko so se leto pozneje napotili slovanski romarji v večni Rim, da tam slovesno obhajajo god sv. Cirila in Metoda, pridružil se jim je, akoravno že slaboten in star, tudi iskreni častilec slovanskih blagovestnikov, Matija Majar. Vozil se je preko Ljubljane in Trsta čez sinjo Adrijo v večno mesto. Na morju se je pridružil poljskim romarjem in imel ž njimi znanstvene razgovore, posebno

o slovanskem slovstvu. «Tu je bil ves v svojem elementu gledé svojega obče-slovanskega književnega narečja. Z največjo pazljivostjo so ga Poljaki poslušali in odobravalii njegove velikanske ideje.» (Nov. ' 1882, str. 189.) Na ladiji se je mnogo prepevalo in sosebno Poljaki so se odlikovali kot izborni pevci. Zlasti je bilo zopet in zopet čuti zdravico: «Mnogaja leta, — Mnogaja leta, — Na mnogaja leta!» Majarju je bila ta pesem dobro znana, in pravil je sopotovalcem, «da je najstarejši znani slovanski napev». Pripovedoval je tudi, kako je pred leti bral v nekem slovanskem časniku o starosti in znamenitosti te pesmi in zato takoj poslal nekemu literatu na severu pet goldinarjev, da mu jo je poskrbel.

V Rimu je Majarja nekoč srečal na stopnicah avstrijskega zavoda «dell' Anima» dika jugoslovanstva, preslavni biskup J. J. Strossmayer, ki je, čuvši, da ima pred seboj slavnega M. Majarja, podal mu roki, rekoč: «Od Vas smo se vsi učili!» — Z drugimi romarji se je udeleževal slavnostne tridnevnice na čast sv. Cirilu in Metodu, ogledoval znamenitosti stare Rome ter se poklonil svetemu očetu. Veličastna in prevzvišena oseba papeževa se mu je globoko vtisnila v srce; rad se je spominjal pozneje tega slovesnega trenutka.

Koncem l. 1883. se je preselil Majar iz Celovca k češkim bratom v Zlato Prago. Izprva je stanoval pri neki nemški družini, a stanovanje je bilo temno, mrzlo in vlažno, zdravju škodljivo. Pozneje se je preselil k vrli češki družini vdove g. Barb. Šidove, ki mu je postregla jako prijazno in skrbno, da ni pogrešal prav ničesar. Pa tudi sedaj ni miroval častitljivi starček. Ker ni dobro videl, pisal je s svinčnikom vse na pamet, da bi ne pozabil, česar se

je bil naučil z mnogim trdom. Ako-tudi so mu otemnele oči, pisal je dan na dan in pripravljaj za natisek več spisov. Čestokrat ga je gospodinja opominjala, naj se varuje, pa odgovoril je samo: «Mislite gospa?» ter pisal dalje. Tako se je trudil do zadnjega leta. Za svoje bolne oči je iskal zdravila in pomoči pri prof. dr. Schoeblu, ki je sivolasemu starčku pomogel po operaciji toliko, da je vsaj z jednim očesom zopet videl. Zdrav je bil ves čas, in šele zadnje leto pred smrtjo so se začele 83 letnemu starčku tresti roke in pojmati moči.

Leta 1885. so potovali Slovenci in Hrvatje v zlato Prago, da si ogledajo stostolpo kraljevo mesto in ponové staro prijateljstvo s čilim češkim narodom. Ob tej priliki so se tudi spomnili slavnega svojega rojaka, živečega mirno v Pragi, ter priredili v njegovo proslavo dné 19. velikega srpana sijajen banket. Majar se sicer zaradi slabih in bolnih očij ni mogel udeležiti lepe svečanosti, a srčno se je razveselil, ko je čul, da ga proslavljajo hvaležni rojaki, ter jim izrekel zahvalo s tem-le pismom:

Slavnostnemu odboru!

Lepo se zahvaljujem za čast, da ste me povabili na svečanost. Oprostite, da ne morem priti; ali jednako se z vami veselim in radujem. Celo življenje svoje sem se trudil, v vseh svojih spisih in knjigah, katere sem na svetlo dal, da bi se slovanski jeziki približevali in da bi se slovanska plemena bližje spoznala. To se zdaj godi in veseli me neizrečeno, zato: Slava Bogu na nebu in mir ljudem na zemlji, kateri so dobrega srca! Na zdar in slava Vam, panové vlastenci Čechové, in Vam, domorodni Slovenci!

V zlati Pragi, dné 18. avgusta 1885.

Matija Majar Ziljski, s. r.¹⁾

¹⁾ A. Trstenjak: «Spomenik slovanske uzajemnosti», 1886. Str. 103.

Začetkom leta 1892. je slavni pisatelj zbolel huje in se vlegel. Mnogokrat je prosil gospo Šidovo, naj potrpi ž njim ter zanj skrbi, ker se nihče drug ne zmeni zanj; saj je zapuščen «kakor kol v plotu, kakor kamen na cesti». Dné 31. mal. srpana leta 1892. ob petih popoldne je izdihnil plemenito svojo dušo.¹⁾ Dné 2. vel. srpana so ga nesli k zadnjemu počitku na Olšansko pokopališče (10. oddelek, število grobu 110), kjer se odpočij za napredek Slovanstva vneto srcé od dolgoletnega, neprestanega truda, blaga duša pa uživaj večno plačilo v rajskih višavah!

Pokojni Matija Majar Ziljski je bil pravi Ziljan, mož krepke, visoke rasti. Obraz mu je bil poznejša leta precèj poln, moč očij pa si je pokvaril z neumornim književnim delom, da je bil dolga leta slaboviden, zadnji čas malone čisto slep. Mirnega, krotkega značaja je bil naš blagi starosta, navdušen za visoke vzore, delaven in jako omikan, mehkega srca, prav pohlevna duša. Do bližnjega je bil jako priljuden in prijazen, do znancev odkritosrčen. Sam je bil posebno zmeren v jedi in pijači, proti drugim pa je bil gostoljuben.

Besede, katere je naš slavni pokojnik že leta 1846. napisal v spomin

¹⁾ Izdal se je sledeči češki mrtvaški list: «Hlubokým žalem zdrceni dáváme všem známým truchlivou zvěst, že zemřel pan P. Matija Majar Ziljski, farář ve výslužbě, slovinský spisovatel a bývalý redaktor ‚Slavjana‘ v Celovci. Zesnul po dlouhé nemoci, oddán do vůle Boží a zaopatřen sv. svátostmi umírajících, v neděli dne 31. července t. r. o 5. hod. odpolední v 85. roce stáří svého, sešlostí věkem. Tělesná schránka drahého zesnulého bude v úterý dne 2. srpna t. r. o 10. hodině dopolední ve farním chrámu Páně u sv. Štěpána po odbytých zádušních službách Božích vykropena a pak na Olšanském hřbitově k věčnému odpočinku uložena. V Praze, dne 1. srpna 1892. Truchlíci pozůstalí.»

svojemu ziljskemu rojaku U. Jarniku, veljajo še bolj o Mat. Majarju samem, besede namreč: «Bil je mož visokoučen, znal vse slavjanske narečja. Lice mu je sijalo, kedar je govoril od našega jezika in slavjanskega naroda, kteriga je iz vsega serca ljubil. Bil je duhovnik prijazen proti vsakemu, vidilo se je mu dobro serce že v pogledu, slišalo v besedah in kazalo v njegovim djanju. Za slavjanstyo je bil ves goreč, še v starosti svoji živ kakor iskren mladeneč, se tudi rad pogovarjal od svoje domače doline in od posebnih tamošnjih slavenskih navad in običajev, ki so se od starine do sdaj še obderžali.»¹⁾

Ogledali smo si podrobneje Majarjevo življenje, poglejmo še, kaj je storil kot nabiratelj narodnega blaga, slovenski pisatelj in navdušen ‚Slavjan‘.

V.

(Nabiralec narodnega blaga.)

Jako važno je za vsak narod — kakor bi rekli — pesniško sporočilo, cvet narodovega življenja, ker v njem odseva narodov značaj, njegove prednosti, napake, sploh vsa narodova posebnost. Spoznavši veliko važnost narodnega pesništva in sporočila sploh, tega merila za omiko vsakega naroda, zbirali so odlični možje vseh narodov stare pravljice, pripovedke, pesmi, basni, pregovore, uganke itd., da ohranijo dragocene narodove svetinje, ki se tem bolj poizgubljajo, v čim širše kroge prodira novodôbna omika.

Slovinci štejemo lepo število marljivih nabiralcev narodnega blaga. Poleg V. Vodnika, A. Smoleta, E. Koritka, St. Vraza, A. Žaklja, A. Janežiča, M. Valjavca, D. Trstenjaka, Iv. Scheinigga in drugih je na odličnem mestu tudi naš

¹⁾ V spisu «Slovensko slovstvo». ‚Drobtinice‘ IV., 1849. Str. 211.

M. Majar. Že U. Jarnik ga je bil opozoril na veliki zaklad pristno-narodnega blaga, ki ga hrani slovensko ljudstvo, še bolj pa ga je navdušil za marljivo nabiranje St. Vraz. Majar je bistro opazoval narodovo življenje, zapisal je in tako otél pozabljivosti mnogo pripovedk in pesmij, ki so se sedaj med ljudstvom že poizgubile, kakor pravi sam: «Mnogo sim zbiral in prebiral med slovenskimi pesmami in to med svetimi in med posvetnimi; pa več pesim sim slišal ali bral, ljubeznivši so se mi zdeli naši Slovenci. Ne verjel bi mi ti, ljubi prijatelj! koliko pesem sim pregledal in poslušal in med celo to množico so bile nektére bolj, manj lepo zložene — pa gerdih, nesramnih nisim našel zvnaj jedne same . . .» (Nov., 1844, str. 155.) Kako je cenil narodne pesmi, kažejo besede: «Ko družba peti začne, gré pesmica za pesmico. Znajo jih toliko, da se samo čudiš, kako jih naši ljudje toliko v glavi obdržé; to bi pa ne moglo biti, ako bi naš narod ne bil take bistre in prebrisane pameti. Kakor se razloči rožica, ki sama od sebe zraste na ravnim polji ali na planini zeleni, od rože storjene in izškercijane, ki je v štacuni na prodaj, takó se razloči pesmica, ki jo naš narod poje, od nove pesme, ki jo učeni izmislijo. Taka pesmica je prosta, ni visoko učena, pa vselej k srcu gré, ker iz srca pride.» (N. n. m. str. 151.)

Majar si je pridobil največjo zaslugo in hvalo, da se je rešilo pogina in ohranilo potomcem narodno pesništvo koroških Slovencev. Že v «listu iz Koruške» v Vrazovem ‚Kolu‘ (I., 1842, str. 135) pripoveduje svojemu prijatelju pripovedko o kralju Matijažu, kakor jo je bil čul v Rožu.¹⁾ V istem listu je po-

¹⁾ Isto pripovedko je objavil leta 1848. v ‚Sloveniji‘ (I., str. 44) ter ji dodal opazko: «Jaz

zneje objavil (IV., 1847, str. 9—18) obširni spis: «Vile, i šta o njih znade narod slovenski v Koruškoj». — V Hermanovi koroški zgodovini je objavil temeljito razpravo «Narodne pravljice in pesmi koroških Slovencev o turških vojskah in kralju Matijažu,»¹⁾ kjer objavlja dotične pesmi v slovenskem izvirniku in nemški prestavi. — V ‚Novicah‘ leta 1844. (str. 136—175) je napisal obširno razpravo: «Nekaj od Slovincov.» Tu pripoveduje o lastnostih, narodnih pripovedkah in pesmih slov. Ziljanov, o Sibilah, starem malikoslovju itd. V spis je vpletenih mnogo starih pripovedek, ker «Slovinci imajo — pravi Majar — blizo za vsako priložnost kako lepo povest ali kako pesmico, v kateri se za nje lep nauk najde.»

Plod marljivega nabiranja Majarjevega je bogata zbirka: «Pesmarica cerkevna, ali svete pesme, ki jih pojó ilirski Slovinci na Štajerskim, Kranjskim, Koroškim, Goriškim in Benatskim in nektere molitvice, litanije in svet križoven pot, zbral in na svet izdal Matia Majer, kaplan pri stolni cerkvi v Celovcu. V Celovcu 1846. Natisnil in založil Janez Leon.» 12°. Str. 236. — Knjiga obsega predgovor, poziv «Ljubi Slovinci in Slovenke», pesmi in običajne molitve. V predgovoru veli izdajatelj,

sim mnogo baral, kaj to pomeni: Bode mlačen veter potegnil, vsem ljudem jedno misel dal? Ktera je ta srečna misel, po kateri se bode potle Slovincam bolje godilo? To mi nikdo ni mogel povedati; sadaj pa Slovinci to srečno misel tudi vemo, ta - le je: ‚Slaveni so si bratje in se morajo po bratovsko ljubiti in sdružiti.‘ Oj da bi mlačen veterč potegnil in Slavenam vsim to misel dal, pri tej priči bi se začeli za nas srečnejši časi.»

¹⁾ «Volks-Sagen u. Volks-Lieder der kärntner Slovenen von den Türken-Kriegen und dem Könige Mathias Corvin» v ‚Handbuch der Geschichte des Herzogthumes Kärnten. Von Heinrich Hermann‘. 1843. I. zv., str. 254—278.

da se pesmi «stare po sto, po dve, tristo let in še starejši» ne smejo meriti «s nemškimi laketami, imajo namreč karbodi posebnega . . . so polne pobožnosti in pesniške lepote, so živi spomenici, ki nam jasno kažejo in pričajo pobožno serce in bistro pamet naših Slovincov». Od str. 29. do 170. je 81 raznih pesmij za cerkvene čase in v čast svetnikom. Vsaki pesni je izdajatelj pristavil ime kraja, kjer jo je zapisal. Zbirki je dodal še mnogo starih ljudskih napevov.

Precejšno število narodnih pesmij in pripovedek, večinoma iz ziljske in rožne doline, je objavil marljivi nabiratelj v Janežičevi ‚Slovenski Bčeli‘, I. tečaj,¹⁾ z naslovom: «Narodove pesni» in «Nekaj od belih žen s posebnim obziram na Koroško.» V ‚Cvetju slovenskega naroda‘, katero je izdal A. Janežič l. 1852., so tri pesmi iz Majarjeve zbirke (Tri rožice, Mornar, Grešnik). — Mnogo po Majarju nabranega narodnega blaga se nahaja v ‚Slavjanu‘,²⁾ kjer je Majar razložil tudi precèj starih pripovedek in pesmij, pišoč med drugim, da so se pele že tisočletja pred Kristusovim rojstvom. — V ‚Slovenskih Večernicah‘, zv. 34. in 35., je priobčil več narodnih pripovedek kot «narodno blago za nauk in kratek čas». Pripovedkam je dodajal tudi nauk, ki se nahaja v njih. Zlasti je nabiral Majar ziljske narodne pesmi, kakor pravi sam: «V obče se mora želeti, da bi se narodne pesni ziljske tiskom izdale; jaz imam jih sto sbranih, su kakor čista pšenica, zlato narodno blago; jaz jih morem brez skerbi hvalliti, ker to zasluže in ker jih nisem jaz

¹⁾ ‚Slovenska Bčela‘, I., 1850. Str. 89, 121, 153, 184.

²⁾ ‚Slavjan‘, I., 1873. Str. 54, 79, 125, 158. — II., 1874. Str. 59, 76, 88, 93, 106, 123, 137, 154. — III., 1875. Str. 11, 27, 44, 74, 91, 105, 140, 160.

izumel, nego narod naš slovenski; jaz sem jih samo sbral mnogim trudom, jih spisal točno tako, kakor jih ljudstvo poje i izgovarja. Škoda! da bi take prelepe stvari se zgubile, ker se tako uže pomalu zgublaju izmed naroda.» (Nov., 1865, str. 136.) Ko je leta 1879. izdal Fr. Kuhač v Zagrebu «Južnoslovenske narodne popievke», pozdravil jih je Majar v ‚Slovenu‘ radostno, češ: «ta knjiga predstavlja nam dejansko toliko zaželjeno uzajemnost in slogu slavjansko.»¹⁾ Kar je v knjigi slovenskih narodnih napevov, te je Kuhač dobil večinoma po Majarju. Nekoliko od njega nabranega narodnega blaga še hrani «Matica Slovenska».

Kakor se je Majar trudil, da bi ohranil narodne pesmi, tako se je pobrigal tudi, da otmè pozabljivosti stare narodne običaje. Kako važni so se mu zdeli, pričajo besede: «Navade i običaje svojega naroda spoznavljati je kratkočasno, podučljivo i koristno. Po njih vidiš, kakor v ogledalu, serce i um slavenski; po njih se domorodstvo, to je ljubezen do naroda, unema i podpira tudi v sercu priprostega človeka. Ako on morebiti ravno ne vé, kaj je to, domorodec ali vlastenec, vendar občuti nekako radost, slišoč svoj materski govor i videč navade slovenske, iznenada izdihne rekoč: Oj, tu je lèpo, ovdě je radostno, — to je prav po domače!» (Slov. Bčela, II., str. 10.)

V ‚Novicah‘ je popisal leta 1848. (str. 63) «tri predkristjanske praznike», ki jih še obhajajo koroški Slovenci. Leta 1865. (str. 135) pa opisuje «visoki raj» ziljskih Slovencev. — V ‚Slovenski Bčeli‘ je objavil leta 1851. spis «Slovenski običaji», kjer opisuje²⁾: «Kole-

¹⁾ ‚Jezičnik‘, XXVIII. Str. 9.

²⁾ ‚Slov. Bčela.‘ II., 1851. Str. 10, 27, 42, 58, 74, 90, 105, 121, 183.

dovanje, šapanje, botrinstvo, žlahto, bratinstvo, pernahti, šent-jurje, maje, kres.»

Kakor nabira bučelica med z duhtečih cvetlic, tako je nabiral Majar, kar je našel lepega in dobrega med Slovenci. S tem je storil mnogo za naše slovstvo, zakaj «narodne pesni se jako cenijo pri vseh narodih, kajti one so oni trdni kamen, na katerem se naobraženi narodi naše dôbe trudijo osnovati in sezidati zgradbo narodne literature, da na domačem polji raste in domač prilično krepek sad rodi.» (Kres. IV., 1884. Str. 572.)

VI.

(Slovenski pisatelj: 1. Dopisnik ‚Novicam‘ in ‚Sloveniji.‘ 2. Samostojne knjige.)

«Kaj pisati za narod je imenitna reč. Izobražen pisavec je najžlahtnejši cvet v narodu. Kar on pisaje govori, se sliši dalje, kakor najmočnejši grom, njegove besede se razlegajo povsod, kjer koli se njegov jezik govori. Njegove žlahtne pisma še neprenehama govoré, kadar njegove kosti že davno pod černo zemljo trohniyo. — Vsaki naj zato piše samo, kar je plemenitiga ali žlahtniga, samo kar je dobriga in koristniga — samo to, kar bi bilo vredno govoriti pred celim svojim rodam. Slovenski pisavec naj skerbi, da je slovensko izobražen. On ne sme, da bi gledal samo v svoj domači kot, samo v svojo domačo dolino, samo v svojo domačo deželico, kakor kert v svojo kertovino — na kviško naj povzdigne svojo glavo, naj pogleda, kaj drugi naši slavjanski bratje lepiga in koristniga pišejo!» — Te pomenljive besede je sloveči pisatelj Matija Majar napisal že leta 1844. (Novice, str. 175), ter se sam vedno ravnal po njih. — Že kot bogoslovec je spisal: «Pavle Hraftovski. Srezha Boga

prav fposnati. Povešt is pifem Krifhtofa Shmida, poflovénil Matija Majr Silan», izšlo leta 1838. v Slomšekovi knjižici ‚Troje ljubesnivih otrók.‘

Ko so leta 1843. jele izhajati ‚Kmetijfke in rokodélfke novice‘, bil je naš Majar med prvimi naročniki, pa tudi najmarljivejšimi sotrudniki¹⁾ tega za Slovence toli važnega lista. Z bistrim pogledom je kar iz početka spoznal veliki pomen ‚Novic‘ za vsestranski napredek slovenskega naroda, in že l. 1846. piše: «Jeden ismed naj imenitnejših dnov v našim slovstvu je sreda po kresu to je 5. velk. travna (?) leta 1843., ž njim se začne novo vreme za slovenščino. Tega dnu se je razposlal prvi list kmetijskih in rokodelskih novic . . . V drugih narodih, kateri že cveteče in bogato slovstvo imajo, ni to nič tako važnega, ako se kak list ali časopis iz novega vstanovi, ali ako spet prestane izdajati se. Vse drugači to pri Slovencih. Po Novicah je slovstvo iz noviga oživel . . . Po Novicah so se Slovenci, kakor bi rekel izdramili iz spanja; ljubezen do svojga materinskega jezika in naroda se je v domorodnih sercih vnela, vsi naši ljubitelji slavjanstva, pisatelji in bravci so se okolo Novic zverstili.»²⁾

Oglašal se je Majar v ‚Novicah‘ pridno z zanimivimi dopisi in korenitimi razpravami, in tako krepko širil duševno obzorje prvemu našemu političnemu in

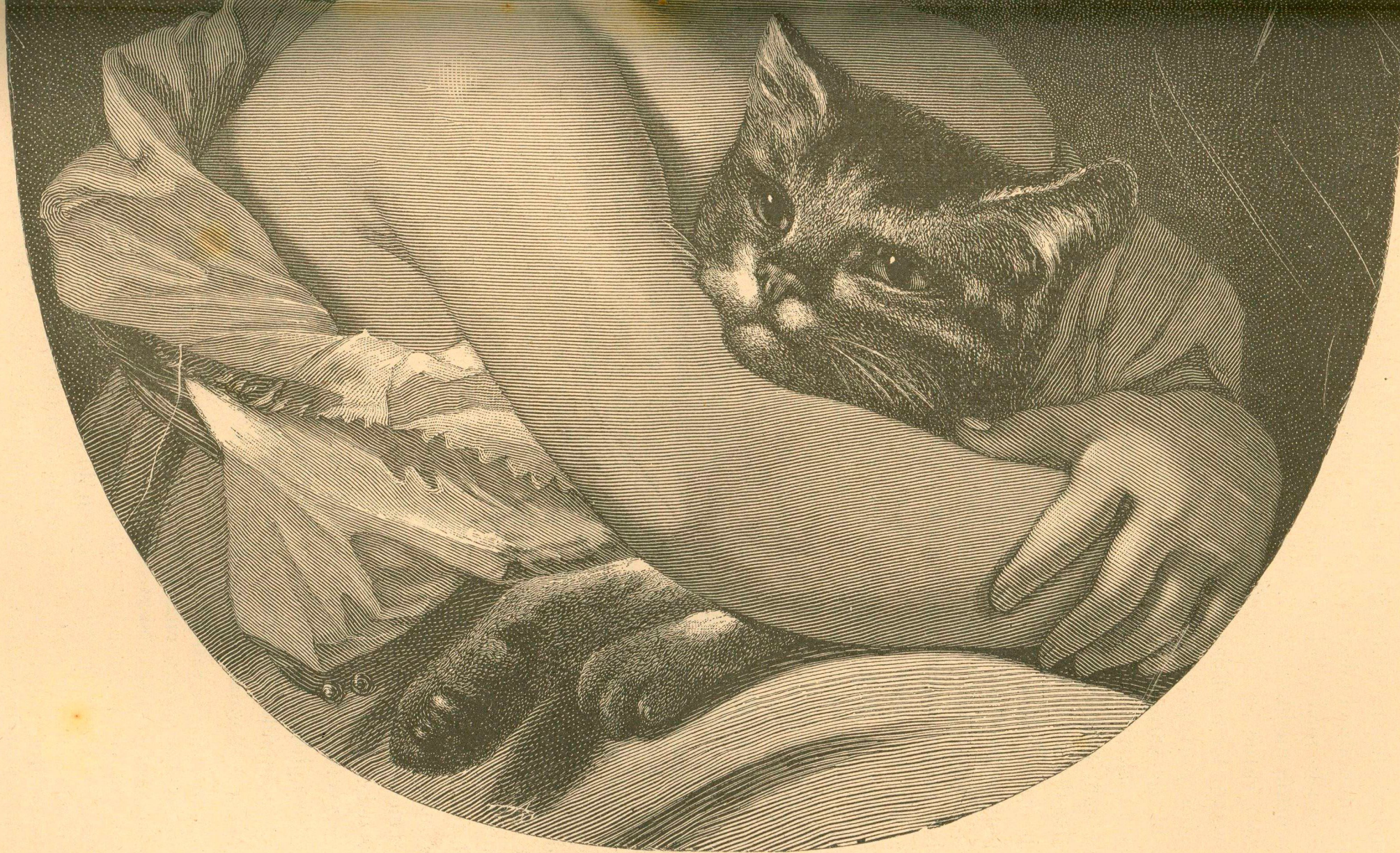
¹⁾ Majarjevi dopisi ‚Novicam‘ so: II., 1844. Str. 11, 103, 136 — 175. — III., 1845. Str. 2, 155—186. — IV., 1846. Str. 2, 39, 119—127. — V., 1847. Str. 2—10, 59—192, 91. — VI., 1848. Str. 50, 63. — X., 1852 Str. 207. — XIV., 1856. Str. 7—10, 35, 264—285, 304—309. — XV., 1857. Str. 171—183, 270, 280, 288, 308, 320, 380. — XVI., 1858. Str. 85, 93—116, 194, 203, 316, 407. — XVII., 1859. Str. 370, 377, 393 — 401. — XVIII., 1860. Str. 1. — XIX., 1861. Str. 88—95. XXII., 1864. Str. 45, 163—171, 416. — XXIII., 1865. Str. 135, 306. — XXV., 1867. Str. 171.

²⁾ ‚Drobtince‘, IV., 1849. Str. 215.

slovstvenemu listu, ki je dolga leta namestoval Slovincem vse druge časnike. Dopisi Majarjevi nam lepo pričajo, kako vnet je bil slavni Ziljan za svoj narod in njegov napredek; marno je opazoval velike potrebe slovenskega ljudstva, narodno življenje, opisoval domače običaje, narodne pravljice itd. V vseh dopisih kaže iskreno ljubezen do vzvišenih vzorov, često roti rojake svoje, naj povsodi in vsikdar ljubijo svoj materinski jezik.

Prvič se je oglašil v ‚Novicah‘ s pismom z dné 4 prosenca leta 1844., v katerem poudarja, kako mu ‚Novice‘ ugajajo, ker se «vsakiga prepiranja sogibljejo, ne gledajo samo na krajske Slovence, ampak nas vse skupaj bratersko objemejo, se pomalim u jeziku približujejo narečji bližnjih Slavjanov» itd. — S srčnimi željami pozdravlja svoje rojake po ‚Novicah‘ ob novem letu 1845.: «Ko bi ptičica bil, pa perutice imel, bi k novimu letu Slovence povsod obiskal; . . . povsod bi jim srečo vošil . . . da bi bili zdravi, ko ribice v vodi, veseli, ko ptičice v gojzdu, močni, ko medved v gori, in de kratko povem, sprepeval bi sladko slovensko, de bi njim vsim, ki bi zaslišali, od ljubezni do slovenšine serce se vnelo.» — V razgovoru s prijateljem Radislavom kaže, kako lep in pripraven je novi pravopis (gajica), v spisu «Slovenske besede» pa razlaga, kaj je pravo rodoljubje, ter svetuje, kako naj se slovenščina vzbuja ter pospešuje zlasti po dobrih šolah. — K novemu letu 1846. v «Slovenski želji» Boga prosi med drugim: «. . . daj! da v sercih naših domorodcev sije (še jedno sončice), oj žlahtna ljubezen do naroda našega! da domovino ljubijo, blago mislijo, plemenito delujejo in za srečo narodno se trudijo. Kjer to ljubo sončice sije, tam

Dobra prijateljca.

angeljci med narodom shajajo, žlahtnih darov seboj nosijo, jih obilno ljudem darujejo, kateri se keršansko med seboj ljubijo.» — V «Slovenskih mislih» l. 1847. zopet naglašča, kako važne so ‚Novice‘ za slovensko slovstvo, ter med drugim želi, «da bi se obči pravopis vsigdar upotreboval, da bi se varovali novih besed kovati, da bi skerbeli za slog slovanski,¹⁾ da bi nam naši pesniki po slovenski pesni zlagali» itd.

Leta 1848. se je oglasil Majar v ‚Novicah‘ dvakrat, potem pa čisto utihnil do sredi leta 1852., ko je učil rojake: «Ne mešaj navlaš ptujih besed med lepo slovenščino», kajti «na pol nemško, na pol slovensko žuboriti, to je gerdo in šemasto.» — Po štiriletnem molku se je oglašal v ‚Novicah‘ marljivo od leta 1856—1859. Priobčil je n. pr. obširni zgodovinski razpravi «Kristijani v Turčiji» in «Naše slovstvo», kjer pregleduje slovstvene razmere slovanskih narodov ter razlaga svoje misli, kako bi se dala jugoslovanska narečja združiti v skupen književen jezik.

V XVI. letniku (1858) slika v daljšem spisu «Bosna in Hercegovina» žalostni položaj katoličanov in pravoslavni kristijanov v teh deželah. V pozivu «Slovenska gospoda» opozarja «na škodljiv nedostatek našega slovenskega plemena, da Slovenci slovenske gospôde skoro nič nimamo,» ter svetuje, kako bi se dalo odvrniti škodljivo ptujčevanje naših ljudij. V spisu «O spomeniku Vodnikovem» nasvetuje, naj se v spomin prvemu

¹⁾ O zlogu piše: «Hvalevredno se naši pisatelji varjejo ptujih besedi brez potrebe rabiti, pa še skerbneji bi se imeli varovati ptujega mišljenja in sloga, kar jezik naš še veliko bolj kazí kakor posamezne ptuje besede. Navadimo se pisaje slovensko misliti, varimo se nesamostavnih imen (abstracter Hauptwörter), ktere naš jezik delajo, da je nerazumljiv, neotesan, ptuj in neslovansk.»

našemu pesniku delé darila tistim dijakom gimnazijskim, ki se najmarljivejše učé slovenščine. — V «Glasih o cesarskem ukazu, ki določuje učbeni jezik v različnih deželah našega cesarstva» (leta 1859.) uči, kako naj se rabi in podučuje slovenščina v početnih, srednjih in bogoslovnih šolah. V spisu «Slovenščina na Slovenskem» poudarja, «da je slavenščina jezik imeniten med jeziki najimenitnejšimi; ako bi to ne hotel uvidjati, bi moral navlaš mižati, i ako bi gledal ali mižal — slavenščina je i ostane vendar jezik preimeniten i preimenitno vsako slavensko narečje, ker ako človek samo jedno narečje zná, se lahko nauči kterogakoli drugoga.» — V spisu «Stanje Slovencev» (leta 1861.) našteva z ozirom na ustanovno listino potrebe Slovencev: «1. Naša narodnost ima javno v deržavi obveljati. 2. Slovenske pokrajine bi se imele sjediniti v jednu deželu i se dovoljiti vsem Slovincem samo jedini sbor. 3. Bratska sloga s Horvati i uzajemnost s Slovani, osobito z avstrijanskimi.» — Pesnika se je pokazal Majar s pesmijo «Slava spavana svetima apostoloma slavenskima Cirilu i Metodu leta 1860. v veseli spomen nju apostolovanja l. 860.», katero je objavil, pisano v latinici in cirilici, najprej v ‚Novicah‘ (l. 1860.), pozneje pa v ‚Slov. Glasniku‘ (l. 1863.) in življenjepisih slovanskih blagovestnikov.

Navedeni pregled kaže, kako plodovito je bilo pero Majarju - Novičarju, kako vsestranski izobražen je bil naš slavni Ziljan in kako gorko mu je bilo srce za napredek slovstva. Mnogi temeljiti, v res slovenskem duhu in zlogu pisani dopisi kažejo njegovo iskreno ljubezen do Boga, domovine in cesarja, ter spadajo med najboljše spise, kar so jih tista leta priobčevale ‚Novice‘.

(Konec.)

Kacijanar.

Ubežal je iz temne ječe
Kacijanar vojskovoju.
Le spomine slave, sreče
V srci nosi zdaj s seboj.

Nékdaj upal môči svoji,
Vojski upal je preveč,
Mesto Sisek vzel je v boji:
Vojno strl mu turški meč.

Meču v nôčni je tihoti
Vitez pač ubežal živ,
A ubežal ni sramôti,
Da poraza sam je kriv.

Kliče mu iz grôba rajnik,
Kliče mu ves živi svet:
«Domovine si izdajnik,
Bodi vekomaj proklet!»

Ni mu zvest najnižji sluga,
V dom vrniti se ne smé,
Jednega ima le druga,
Zvesto jedno še srcé.

Grajska vrata mu ponôči
Zrinjski, drug njegov, odpré.
Morda skrivna soba môči —
Srdu kralja ga otmé.

Svetu skrit sedi ob luči
V misli težke zatopljen;
Ko bedi, nemir ga muči,
Na ležišči muči sen.

Grad potihne. Pôkoj spanca
Trudno mu zaprè okó,
V snù obsije duh pregnanca,
Tiho dé mu na uhó:

«Varno ni ti bilo mesto,
Vendar, mož ubežni, znàj:
To srcé najmanj je zvesto,
Kteremu zaupaš zdaj.

Slava tvoja je zamrla,
Drugu bode smrt v korist,
Kazen te ne bode strla,
Strla bode te zavist.»

* * *

Prejme pismo cesar v Beči,
Pismo nosi črn pečat:
«Tvoj vodnik ne vzdihá v ječi,
K meni je pribežal v grad.

Izdajalec in ubéžnik
Kacijanar je umrl.
Pri obedu lákom strežnik
Meč mu v prsi je zadr.

Mrtev je vodnik oblastni,
Mrtev tvoj sovrag in moj.
To poroča, Velečastni,
Zrinjski, vdani sluga tvoj.»

Anton Medved.

Vaški pohajlač.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

Gosposka se je kar nenadoma začela zanimati za Trznarjevo oporoko. Nekega dné povabi vse dediče in priče v sodišče k novi zapuščinski obravnavi, ker je bil vložen ugovor proti oporoki. Izprva so vsi osupnili; ko so pa spoznali povzročnika, bili so razkačeni, zlasti Ambrož se je srdil, da mu brat napravlja zmešnjave in nepotrebne stroške. Materi se je smilil; vedela je, da je ves upor prazen. Sestra ga je pomilo-

vala, moža sta pa nevoljno mrmrala, kaj se vtika v to, česar mu ni treba. Zabavljala sta gosposki, očitajoč ji, da jo lahko vsakdo vodi za nos.

Napovedanega dné se odpravijo zarana v sodišče, nevoljni, ker morajo iti po nepotrebem potu in puščati delo. Zlasti materi je bila ta pot težka, ker bode morala izpovedati, da je njen sin bolan na umu, kar je tako nerada pravila ljudem. Molcé je šla s hčerjo, solze

so ji kapale iz očij, vzdihnila je čestokrat:

«Ljubi Bog, daj, da se zvrši vse srečno!»

Tudi Jerom se je bil na vse zgodaj odpravil na pot. Noč je prespal na klopi v Pusti Dragi, kjer je že dva dni popival in razgrajal. Pred odhodom se je bil celo umil v koritu in s telovnikom je udaril petkrat ob planke, da se je nekoliko izprašil.

«To bomo pili!» dejal je Čamplju, zavriskal veselo in šel ponosno svojo pot, kakor gre vitez, kateri si je svest slavne zmage. Navdajala ga je zavest, da si pridobi očetov dom, da postane človek med ljudmi. Smejal se je zadovoljno, misleč, kako bode ponižan brat, ki mu je hotel tako oblastno ukazovati in si je lastil gospodstvo nad njim. Ščegetalo ga je tudi upanje, da se potem oženi. Sklenil je bil, da pojde takoj Nani povedat, da je Trznarjeva domačija njegova; ugibal je tudi, kdaj bi jo šel snubit. In še druge lepe misli so mu polnile dušo, saj se mu je odpirala brezskrbna bodočnost pri bokalu rujnega bovinec, ko bode ponosno sedel med svojimi vaščani, kateri ga sedaj prezirajo in zaničujejo.

Ob napovedani uri se snideta obe stranki v sodišču. Na jedni strani je bil Jerom vesel in zadovoljen, poln lepih nâd, na drugi strani pa brat, mati, sestra, Obločan, Kožar in Ljube kot priče, vsi čemerni in nevoljni. Jezno je pogledoval Jeroma brat in se v srcu rotil, da se zmaščuje zaradi tega; mati pa se mu je hotela približati, toda mahnil ji je, da ni treba.

Vsi so nestrpno pričakovali, kdaj jih sodnik pokliče; želeli so iskreno, da bi bila stvar že končana.

Naposled vendar vzame sodnik pisma v roke in jih pokliče. Nato jim s sod-

niško zgovornostjo in natančnostjo razloži, da je proti oporoki Andreja Hlebca iz Korit, števil. 27, vložen ugovor. Vložil ga je njegov prvorojeni sin Hijeronim Hlebec, tudi iz Korit, kateri trdi, da je pri dedščini nepostavno oškodovan, ker ni glavni dedič, ampak njegov mlajši brat in sin Andreja Hlebca, Ambrož Hlebec, tudi iz Korit. Sodnik potem izreče svoje mnenje, da to res ni prav po navadi, ker je prvorojenec pravi naslednik očetov. Toda, če je tako določeno v poslednji volji, potem seveda se ne more nič ugovarjati. Ker je pa mogoče, da bi se bilo pri poslednji volji zgodilo kaj nepostavnega, zato je vse udeležence danes poklical, da se pokaže resnica in pravica. Najprej treba dognati, da je oporoška res pravilno narejena. Kakor vse kaže, ni na njej nič napačnega: podpisan je sam pokojni Andrej Hlebec, podpisani so nadalje trije možje, ki so bili pri oporoki za priče; če so ti podpisani vsi pravi, potem ni, da bi kaj ugovarjal.

«Pravi so, pravi», pritegne hitro Ljube, in oba moža pritrdita: «saj smo bili trije zraven in vsi lahko prisežemo, da je bilo tako. Rajni Andrej Hlebec je oporoško sam prebral, potem pa podpisal.»

«Če je tako, potem vas vprašam, kateri važni vzroki so silili rajnega Andreja Hlebca iz Korit, da je prvorojenca prezrl in mesto njega postavil njegovega brata?»

«Gospod sodnik», oglasi se po kratkem premisleku Obločan, «to je tako: Jaz in rajni Andrej — Bog mu daj nebesa — sva si bila dobra prijatelja, med nama ni bilo nobene skrivnosti, povedala sva si vse in si potožila vsak svoje težave. Dostikrat mi je tarnal, kako mu je hudo, ker je najstarejši sin, ta-le Jerom — ali Heronim, kakor vi

pravite — tako bolan, da se ne more zanesti nanj, ker se mu včasih hudo zmeša v glavi, da nič ne vé, kaj počne.»

«Lažeš!» sikne jezno Jerom.

«Molčite!» zapové sodnik. «Dalje, dalje!»

«In tako je naposled rajni Andrej — Bog mu daj dobro! — izprevidel, da ne sme zapustiti domačije Jeromu, ampak drugemu sinu Ambrožu. Dolgo si je rajni Andrej premišljal in še na smrtni postelji bi bil rad prepisal vse na Jeroma, ako bi bil ta količkaj pametnejši. Tako pa ni mogel. In tega ne bi bil storil noben pameten oče. Gospod sodnik, le pomislite nekoliko!»

Sodnik pogleda Jeroma, kateremu je jeza silila kri v obraz. Žile so se mu napenjale, roke krčile in pestile, in oči je ljuto upiral v Obločana, kakor bi ga hotel uničiti.

Sodnik je opazoval Jeroma, da bi se prepričal o trditvi Obločanovi.

Tudi Ljube je govoril, kolikor je vedel, v enakem zmislu.

«Kaj pa vi veste?» vpraša nato Kožarja.

«Jaz? — I, kaj čem vedeti? To vem, kar vsa vas vé. Jerom še nikoli pameten ni bil, kar je na svetu. Včasih blazni bolj, včasih manj, včasih se mu skoraj nič ne pozna, in nedomač človek se lahko premoti. Blaznel je vedno, in mislim, da bode blaznel do smrti. In rajni Trznar mu samo zaradi blaznosti ni zapisal hiše!»

«Ti lažeš, ti lažeš!» vzklikne Jerom srdit in stopi bližje h Kožarju, kakor bi ga hotel napasti. «Gospod sodnik! Ne verjemite tem sleparjem, to so moji sovražniki!»

Zvonec zapoje, in v sodnijsko dvorano stopi sodiški sluga. Pozval ga je sodnik, ker se je bal, da bi Jerom v blaznosti česa ne učinil.

Mati se zaradi velike žalosti zgrudi na stol, zakrije si obraz in globoko zahti. To je bilo materinemu srcu preveč. Pričati zoper lastnega otroka ji je bilo pretežko.

«Vi ste mati», nadaljuje sodnik, obrnjen k njej.

«Mati», vzdahne Trznarica, otare si solze in vstane.

«No, vi, mati, vi ga poznate najbolj: povejte, ali je res, kar trdita moža, da vašemu sinu Hijeronimu včasih malo zavre, da blazni?»

Vsi sopejo bolj tiho, da čujejo njen odgovor; Jerom pričakuje z upom in strahom, da niti ne trene, niti dahne.

Mati pogleda Jeroma, pogleda Ambroža, pogleda vse in upre proseče oči v sodnika, kakor bi ga hotela prositi, naj jo oprostí, naj ne zahteva odgovora od nje.

«Torej povejte, ali je blazen, ali ni, vaš sin Hijeronim!» priganja sodnik, kateremu se je mudilo.

Mati se še jedenkrat ozre v Jeroma in z očij se ji je brala prisrčna prošnja: «Sin, odpusti mi!» nato se obrne k sodniku in reče polglasno:

«Res je, gospod sodnik. On je blazen.»

Nato omahne onemogla, da jo hči prestrašena ujame in posadi na stol.

«Mati! Mati!» zakriči obupno blazni sin. «Moja mati! moja mati!» K njej hoče, toda sluga ga prime trdo za roko.

«Proč, proč, sleparji, morilci!» Z vso silo se je iztrgal slugi, in z vzklikom: «Taka je moja mati!» plane iz dvorane.

Vsi zró sočutno za njim, le Ambrožu je igral zadovoljen, le malo vidljiv smeh na obrazu.

«Blazen je!» zašumelo je po dvorani, in gospod sodnik je narekoval svojemu pisarju:

«Hijeronim Hlebec iz Korit, šte. 27, je blazen in zaradi tega nesposoben za

glavnega dediča za umrlim Andrejem Hlebcom. Ker je oporoka narejena pravilno, ugovornik je pa blazen, zato se spozna ugovor za ničeven, oporoka pa za veljavno.»

Nevoljen je bil gospod sodnik, jako nevoljen, da mu je blazen človek napravil tako delo.

Z različnimi mislimi so se vračali naši znanci iz sodišča. Ambrožu se je počasi ohlajala jeza na brata in tako se je kmalu razgovarjal z možmi o gospodarstvu in kmetiji. Pri tej priliki je Kožar večkrat omenil, da mu bode treba poiskati dobre in bogate neveste.

Mati je ihtela vso pot. Bridko je vzdihovala in tožila Bogu svojo nesrečo, ker jo pokori tako hudo z blaznim sinom. In vzdihnula je večkrat, da bi ji usmiljeni Bog preložil ta težki križ. Hčerka jo je tolažila, da Bog že prav obrne, da naj ne vzdihuje preveč in brez potrebe.

Kje je Jerom, tega ni vedel nihče, pa tudi vprašal ni, saj jim ni bilo dosti mar njegovo razsajanje in grozenje. Tožbo je izgubil in sedaj se lahko obriše za hišo in posestvo svojega očeta.

V.

Od takrat je bilo preteklo jedno leto. V naši deželi se v tem času niso godile posebne premembe, vsaj Krájina je kazala isto svoje jednolično, starikavo lice, kakor ga je imela pred letom. Ljudje so se znojili pri težkem delu, zakaj svetopisemske besede: «V potu svojega obraza bodeš jedel kruh,» izpolnjujejo se malokje tako, kakor v naši zapuščeni Krájini. Po dolih in rebrih stanuje skromno in zadovoljno ljudstvo, katero je navzlic revščini vedno veselo. Krájincanom sicer očitajo, da so preveč preprosti, in včasih je morda res tako, toda pošteni so, kolikor jih ni skazila

ptujina. Zal, da jih priganja nerodovitnost rodne zemlje in veliko število prebivalcev, da si iščejo kruha zunaj domovine. Vsi ljudje niso nikjer prav jednaki, in po nekaterih slabih značajih ne smemo soditi vsega prebivalstva. Ne motim se dosti, ako trdim, da pri nas slabi značaji zaradi tega vzbujajo večjo pozornost, ker so primeroma redki. Zato se ohranijo posebni značaji ljudem dalje v spominu; ako torej še dandanes dobro pomnijo Trznarjevega Jeroma, kateri počiva že trideset let v grobu, ni to nič čudnega.

Jedno leto — pravim — je bilo preteklo. Med tem se je bil oženil mladi gospodar Ambrož, zakaj žene mu je bilo treba. Neoženjen gospodar ni v Krájini nikak gospodar in ima le malo veljave v zboru vaških gospodarjev. Njegova sestra, Trznarjeva Micika, pa se je kmalu sporekla z novo gospodinjo in se je nato kmalu, menda iz jeze, omožila. Tako se je pri Trznarju predrugačilo precěj, in mladi gospodar je gospodaril po svoji volji in pameti. Da se je premenilo za Trznarico nekoliko na slabše, skoraj omenjati ni treba, saj menda ni še nihče slišal, da bi se stari godilo bolje potem, kadar pride mlada gospodinja k hiši. Vendar njej je bilo še prestajati, saj jo je zagovarjal njen sin Ambrož, kateri je brzdal čisto sinahin jezik. Hujše je bilo Jeromu: v tem letu je prestal več gladú, kakor prej v vsem življenju. Denarja ni imel, da bi živel na kupičku; doma ni dobil jesti drugače, kakor če jih je zalotil pri jedi, mati pa itak ni imela nič posebnega, in ako je tudi imela, upala se ni dati očito. Ljudje mu niso ponujali, ker se jih je ogibal. Kradež mu ni nesel mnogo, ker ljudje so zapirali premakljive stvari. Če ga je pa kdo zalotil pri kraji, godilo se mu ni dobro. Čampelj

ga je sleparil še bolj kakor prej, za vsako prineseno stvar mu je ponudil tako malo, da ni bilo imena vredno.

Jerom se je bil v tem času jako izpremenil. Postaral se je bil vidno, shujšal, da je obleka kar visela na njem, in redkokdaj je bil obut. Gologlav je pohajal po samotnih krajih, gosti, črni lasje so se mu zmešani usipali po vratu in po čelu, zmršena brada je potrebovala škarij in glavnika. Obleko je imel raztrgano, zakaj niti so bile strohnele in popustile, tu in tam je visela zaplata od njega.

Vse to ga ni dosti brigalo, zakaj imel je dve veliki skrbi, kateri sta mu dali duševnega opravka noč in dan. Ljudje so pa rekli, da blazni bolj, kakor je blaznel prej.

Prvo, kar mu je dalo toliko misliti, bila je rodna hiša in domačija, katero je hotel dobiti, in drugo je bila misel na ženitev s Kotarjevo Nano.

Tistega dné, ko je izgubil tožbo, blaznel je strahovito. Proklinjal je tako silovito svojce in ves svet, da so se ježili lasje vsakomur, kdor ga je slišal; potem je pil, da je zapil vse, kar je imel, naposled je šel nad brata in mater, kjer je razsajal tako, da ga je brat vrgel iz hiše. Nato pa je obolel in bil več dnij na skednju. Matere ni hotel videti, sestra mu je nosila jed in pijačo. Ko je pa vstal, šel je k Obločanu in mu zapretil maščevanje zaradi njegovega ravnjanja pri sodniku. Obločan se je smejal, kar je pa Jeroma razkačilo še bolj.

Tako Jerom sedaj ni imel nikogar, komur bi bil zaupal. Pohajal je okoli, ogibal se ljudij in jim pretil. Domov je prihajal le takrat, kadar je bil hudo lačen. Govoril je malo z domačimi, snedel je, kar so mu dali, ako pa ni dobil, vzel je, kar je mogel. Kar se je zgodilo nepoštenega v Suhi Krájin

tistega leta, vse je bilo zapisano na rovaš Jeromu. Ljudje so ga zaradi tega proklinjali in so svarili mladino pred «vaškim pohajačem». Na samoti ga je srečal vsakdo nerad.

Kakor je bil Jerom divji in blazen, mislil je na Kotarjevo Nano vendar čimdalje bolj. Kadarkoli je bil mirnejši in treznejši, zavil je h Kotarju v vas, in če je pogledal Nano, naj je še tako divjal takrat, postal je v tistem hipu krotek, zadovoljen in srečen.

«Jerom, poboljšaj se! Pameten bodi!» opominjala ga je čestokrat Nana, kateri se je smilil nesrečni človek.

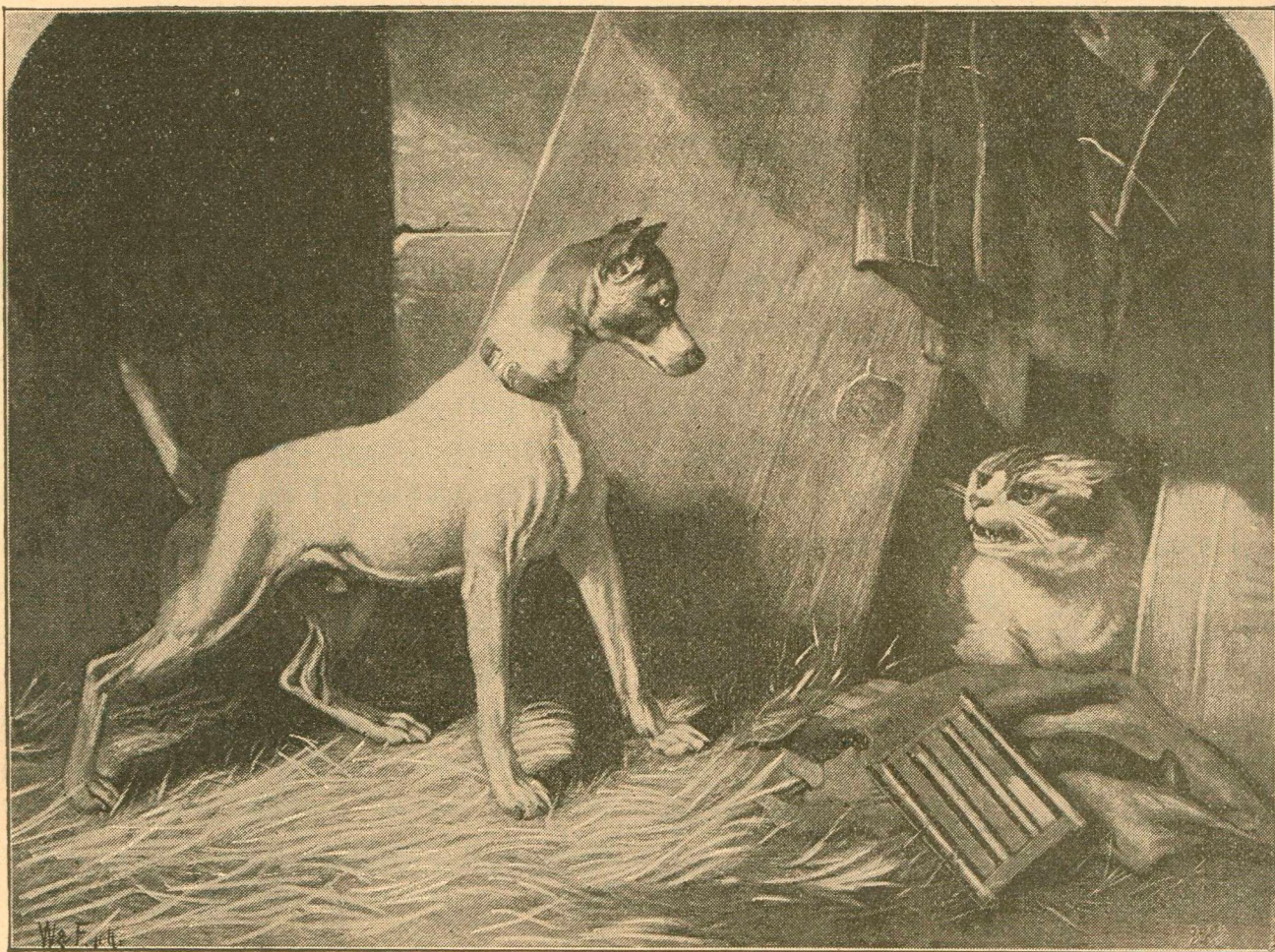
Prikimal je vselej Jerom in ji dejal včasih: «Lahko bi bil dober, ako bi bili vsi ljudje taki, kakor si ti. Toda ti jih ne poznaš. Glej jih, morilci so! Ti ne veš, hoteli so me umoriti. Sleparji so, tatje, prevarili so me za vse, vzeli mi hišo, zemljo, vse, kaj se pravi vse, da ni toliko mojega, kakor vidiš na tej-le dlani. Pa to še ni vse: sedaj me preganjajo, pravijo, da blaznim, morda! — saj človek mora blazneti, ako ima toliko skrbij, kakor jaz. Saj ne morem biti miren, ako me preganjajo vsi. Pa ti še ne veš, stradajo me, da se Bogu smilim. Vsi so jednaki, mati, sestra, brat — nobeden ni nič vreden. Pa ti, Nana, le poslušaj me in zapomni si dobro! To bode še vse moje, in jaz jim vse povrnem in pa — oženim se. Oženim se pa gotovò, oženiti se moram.»

«Oženim se», prideval je k vsakemu odgovoru. Nana je dobro vedela, kaj misli s to besedo, in bolelo jo je, a ni mu mogla pomagati.

Jerom je vedel, da kar tako se ne more ženiti, da mora imeti vsaj hišo. Upanja, da dobi hišo in zemljo, ni bil še izgubil. Tudi Čampelj mu je vzbujal to nado s tem, da ga je napravljal za novo tožbo. Celó Hočevski Ljube, kateri

je bil pol zakotnega pisača in je pri sodbi pričal zoper njega, postal je polagoma njegov prijatelj, češ, tu se dá ujeti denar in pijača. Potrjeval mu je to misel in bil pripravljen, da mu spiše tožbo zoper brata. «Za sedem let dobiva pravdo, če prej ne», trdil je dobičkarski pisač. Jerom je bil te ponudbe jako vesel in ga je naprosil, naj mu naredi tožbo. Ljube seveda je hotel

plačila in pijače. Zato je Jerom pritiskal mater, da mu je dajala denarjev, pa tudi sam je jemal, da so v Pusti Dragi pili in je Ljube pisal tožbo. Ljube in Čampelj sta grdo sleparila ubogega, lahkovernega Jeroma. Revež je dal vsak krajcar Čamplju za pijačo; dasi je sam tudi rad pil, vendar ni pokušal dosti vina, samo da je Ljube bolj pil. Ta je natezal gube svojega obraza, izpraševal

Ostra nasprotnika.

Jeroma skrivnostno in natanko to in ono, pisal na rjav. papir in — pil. Pri tem se je bahal prav širokoustno, koliko tožb je že pridobil, pa namežikoval Čamplju, kateri je pomagal še bolj varati Jeroma. Revež je torej mislil za trdno, da dobi naposled vendar-le hišo in zemljo, tudi je obetal včasih bratu, da ga nekega dne zapodi od hiše. — Premeteni Ljube mu je tu pa tam pre-

bral kako nemško pisanje, katerega pa Jerom ni razumel; samo kimal je, zadovoljno se smejal in ponujal vina. Ljube je pa zopet pisal in pisal — — toda odposlal ni nobenega pisanja, marveč je vse skrivaj raztrgal, ali pa kam vrgel.

Jerom v svojih lepih nadah ni vedel, da ima Kotarjeva Nana že svojega ženina. To je bil Srobotov Klemen iz vasi.

dober in lep mladenič, kateri postane gospodar, kadar umrje oče, ali pa še preje. Klemen je bil tudi Nani prav vseč, in tako je bila ženitev dogovorjena za trdno. Klemenov oče je bil že slaboten in zato je dejal nekega dné sinu: «Poišči si nevesto in oženi se! Videl bi rad pred smrtjo svojo sinaho in tvojo ženo!»

«Kaj menite, oče, ali bi bila dobra Kotarjeva Nana za našo hišo?» vpraša Klemen sramežljivo, povesi obraz in izpod čela opazuje očetovo obličje, češ, kakšen bode neki odgovor na to vprašanje.

Mož se zamisli, nato pa odgovori:

«Zdi se mi, da si dobro izbral. Nana mi ugaja. Slišal še nisem nič slabega o njej.»

Klemen se ves blažen nasmeje zadovoljno.

«Ta bode pa res prava. Take ni blizu!» pritrди Srobotovka.

In šla sta oče in sin snubit.

Velika sreča se je zdela Naninim starišem, ker je prišel tak snubec snubit njihovo hčer. Bogat res ni bil, reven pa tudi ne, zakaj imel je hišo in zemljo. Dolgo se niso pogovarjali, udarili so si na roko in pili na ženitovanje.

Nana je bila Klemenova nevesta.

Ta novica se je hitro raznesla po vsej Krájinii in dala brezposelnim ljudem precèj snovi za opravljanje.

Samo Jerom ni zvedel tega takoj, ker je ž njim malokdo govoril.

H Kotarju sta prišla mizar in črevljar. Ta je delal novo obutal in staro popravljaj, oni je pa narejal skrinjo in druge nevesti potrebne stvari.

Nekega dné pride Jerom zopet h Kotarju. Čudil se je, ko je našel oba rokodelca o tem času v hiši, in ugibal, kaj je vzrok temu, saj poletu lahko hodijo bosí, za skrinjo, omaro in zibel

pa menda tudi ni take sile. Nane ni našel nikjer, ker se mu je bila skrila. Sede na skobelnik k mizarju in zrè molčé in resno premišljujé njegovo delo.

«Ti, Matija, komu pa delaš?» vpraša Jerom glasno na pol gluhega mizarja.

«Kaj ne veš? Lej ga! Svatba bode, svatba», dopové mu mizar počasno.

«Svatba?» začudi se še bolj Jerom. «Čegava?»

«Lej ga, kako si čuden! Tvoja ne, in moja tudi ne. Veš, Nana se moží, pa delam skrinjo in zibel.»

«A, a, a! Nana?»

«Kaj se čudiš? Saj se lahko moží, ker ima ženina.»

«Ženina! Kdo pa je ženin?»

«Ti pa res ničesar ne veš. Srobotov Klemen jo vzame.»

Zdelo se mu je, kakor bi mu kdo mrzlo jeklo porinil v srce. Zmrači se mu pred očmi in zavrè mu v glavi.

«Oh, moží se, moží se! Nana se omoži», zajeclja obupno in zbeži iz hiše.

Njegovo ukoreninjeno sovraštvo do ljudij je dobilo — rekli bi — novega netiva. Mislil je, da Nana samo zaradi tega vzame drugega, ker nima sam ne hiše, ne zemlje, ne ničesar, in zato je proklinjal zopet sleparskega brata, proklinjal očeta v grobu, ker mu ni zapustil, kar mu je šlo po pravici in postavi.

Vedel ni, kaj bi počel, da bi odvrnil Kotarjevo Nano od možitve. Ako bi bil imel hišo in zemljo, šel bi bil k njej in ji povedal, da je vse njeno, ako pusti Klemena in vzame njega. Tako pa ni mogel drugače, kakor da jo poišče in poprosi, naj ga počaka, dokler ne dobi hiše in ne snubi nje.

Drugi dan je bil zopet pri Kotarju. Nana se ga ni bila nadejala, zato jo zaloti pri šivanju pod hruško. Sede na mesto, kjer je sedel že tolikrat, kjer je

preživel najlepše dneve svojega življenja.

Nana se ga prestraši, povesi obraz še bolj in šiva hitreje. Le včasih ji uide pogled na Jeromov obraz, na katerem se je kazala globoka žalost. Težko ji je bilo, težko zato, ker ji je očitala vest, da je sama kriva njegove nesreče in žalosti. Najrajša bi bila zbežala, toda nekaj, ali strah ali kaj, jo je pridrževalo, da je obsedela.

«Šivaš sebi, Nana?» vpraša jo Jerom. Nana prikima.

«Ali se res omožiš, Nana?»

Ona prikima zopet.

«Tako? Omožiš se? Zakaj se omožiš, Nana?»

«Čas mi je, omožiti se. Snubač je prišel in odbiti ga nisem mogla, ker nisem imela vzroka. Srobotovega Klemena poznaš?»

«Poznam. Zakaj pa ravno njega vzameš? Zakaj ne počakaš? Zakaj se ti tako mudi?»

«Mudi se mi ravno ne. Pa saj menda vidiš, da izbirati dosti ne morem, ker sem revna. Vesela sem, da me je snubil Klemen.»

«Oh, Nana, nespametna si. Dobila bi lahko boljšega, bogatejšega. Povedal sem ti, da se oženim tudi jaz.»

«Tudi?»

«Précej, ko dobim hišo in zemljo, za katero me hočejo oslepariti. Nana, pusti Klemena, pusti in počakaj!»

«Pustiti ga ne morem, ne smem. Kaj bi počeli moji stariši? Kaj bi dejal Klemen in ljudje?»

«Nana, kaj mene nimaš nič rada?»

«Rada, samo pameten bodi in pošten in delaj rad!»

Jerom se pomakne bliže, stegne proti nji roko in ji reče proseče:

«Nana, ako me imaš res rada, tako rada, kakor te imam jaz, pusti Klemena

in počakaj, pa vzemi mene!» Pogleda ji v obraz, kakor bi hotel videti njeno dušo.

Nana osupne, šivanje ji skoro pade iz rók.

«Tebe da bi vzela? Pameten bodi, Jerom, pameten!»

«Vzeti me nečeš, ne maraš, haha!» nasmeje se bridko pohajač. «Vzeti me nečeš, ker nimam hiše in nič drugega. Toda, kakor sem ti že rekel, moje bode še vse. Pred dvema dnevoma mi je spisal Ljube zadnjo tožbo, in sedaj bode kmalu vse moje!»

«Jerom, vzeti te ne morem, ne zato, ker nimaš ničesar, ampak zato ne, ker si revež, ker si bolan.»

«Ha, to je, Nana, da ne maraš mene? Vem, kaj misliš reči. Povedati mi hočeš, da sem blazen, kakor slišiš od ljudij, kateri so vsi moji sovražniki in me preganjajo ter se norčujejo iz mene. Toda, Nana, pravim ti, ne verjami jim!»

Nana je molčala; ni vedela, kako bi mu odgovorila, da bi ga preveč ne razžalila.

«Nana, pusti ga in vzemi mene, ker jaz se tudi oženim!»

«Oženi se, toda jaz te ne morem vzeti, — tebe ne, saj še zdrav nisi!»

«Ne? Mene ne? — — Klemena pa vzeti ne smeš, ne smeš, pravim ti, ne smeš vzeti Klemena!»

Takrat vstane in počaka, kaj mu odgovori.

«Jerom, Jerom, braniti mi ne moreš.»

«Ne omoži se! Čakaj, jaz se oženim tudi!» Žalostno so zveneče zadnje besede, prošnja se je mešala z grožnjo v njegovem glasu.

«Slušaj me!»

Nana je molčala še vedno in urno šivala.

Jerom vstane in se hitro oddalji. A predno se skrije za voglom hiše, obrne se, povzdigne prst in pravi:

«Nana, čakaj!»

Potem izgine.

Nana je zrla za njim, in solza ji je prišla v oko. Storilo se ji je inako, ker je videla, da je Jerom žalosten zaradi nje, toda pomagati mu ni mogla. Misel, katero si je vbil v glavo, bila je nespametna. Katera bi ga hotela vzeti, in kdo bi mu dal dovoljenje, ko nima ničesar in ni zdrav!

«Res, blazen je, blaznega so storili večinoma ljudje, ki niso znali ž njim dobro ravnati. Z lepimi besedami in dobrim vzgledom obdržali bi ga bili na pravi poti», pravi Nana sama sebi, kar si je bila povedala že večkrat.

Nesrečnež se ji je smilil jako.

VI.

V nedeljo sta bila Klemen Srobot in Kotarjeva Nana oklicana. Sedaj je bila torej svatba trdno sklenjena. To ni sicer nič čudnega, le čuditi se je, da vsaka svatba vzbudi toliko potrebnega in nepotrebnega govorjenja. Celó «vaški pohajač», kateri se ni menil za druge reči, vprašal je tega in onega, ali se res moži Kotarjeva Nana?

Ljudem se je zdelo čudno, da izprašuje «vaški pohajač» tako stanovitno o tej ženitvi. Popraševali so se, kaj to pomeni, in čez nekaj dnij se je skuhala prečudna novica, da sta «vaški pohajač» in Kotarjeva Nana imela zmenek. Kakor je bila ta novica očividno zlagana in preneumna za pametne ljudi, nese jo nekdo Klemenu na uho.

Klemen se zavzame in pri prvi priliki popraša nevesto, kaj je resničnega v tej govorici.

Nana se prestrašena zjoka in ga vpraša, kdo ga je nalagal tako grdo.

«Povsodi govoré takó», pravi Klemen nevoljen.

«Klemen, ljudje lažejo!»

Pové mu vse natanko. Klemen ni našel nič slabega, ampak še bolj vesel je bil svoje neveste, ker je bila tako dobrosrčna in usmiljena. Pohvali jo in obljudi, da Jeroma ne bode zaničeval.

«Vidiš ti, Klemen, kako so včasih ljudje nespametni», pravi mu na koncu svoje izpovedi.

Jerom ni našel mirú. Pregarjalo ga ni samo sovraštvo do brata, do ljudij, odslej ga je mučila še bridka zavest, da se Kotarjeva Nana omoži in neče vzeti njega. Zanj so minevali dnevi brez mirú in pokoja in noči brez spanja, premišljeval je noč in dan, snoval načrte, kako bi preprečil to svatbo. Toda izmislil si ni ničesar, kar bi svatbo razdrlo ali vsaj ovrlo. Jedinó upanje je bilo, da dobi v tem času tožbo, potem pa hišo in posestvo. Šele tedaj bi mogel stopiti pred Nano in njene stariše ter reči:

«Pusti Klemena, vzemi mene! Glej, vse, kar imam, je tvoje!»

Nobena rešilna zvezdica mu ni posijala v temno, razburkano dušo, da bi ga umirila in poživila iznova.

Nadlegoval je Ljubeja, kdaj pride rzsodba iz sodišča, katero je pričakoval tako težko, kakor bolnik zdravja. Ljube se je norčeval iz njega, zakaj Jerom ni imel več denarja, da bi plačeval zanj. Čampelj mu je dal pijače le takrat, kadar mu je poprej plačal.

Nekega večera sreča Klemena samega na poti iz cerkve. Ustavi ga in reče:

«Stoj, da ti nekaj povem!»

«Povej, kaj te teži, ali pa vprašaj, ako česa ne veš!»

«Slišal sem, da se ženiš, Klemen, da se ženiš pri Kotarjevi Nani. Toda rečem ti, pri Nani se ne smeš ženiti.»

Klemen se zasmee, ko sliši resne Jeromove besede.

«Ne smejaj se! Svarim te; ženiti se ne smeš pri Nani!»

«Zakaj pa ne, Jerom? Kaj se misliš ti ženiti pri njej ali kâli?»

«To naj te ne skrbi! Še jedenkrat ti pravim: nikar se ne ženi!»

Po teh besedah gre urno svojo pot. Klemen nekaj časa gleda za njim, potem gre s smehom na obrazu povedat Nani, kaj mu je prepovedal «vaški pohajač».

Čas je potekal hitro; kakor bi mignil, prišel je zadnji teden pred poroko. Mizar je bil že pobarval opravo, in čevljar zbil novo obutal. Pripravljale so se zadnje reči za skromno svatbo. Čimbolj se je bližalo h koncu, tem huje je bilo Jeromu. Z Nano je govoril še samo jedenkrat, pa odgovorila mu je, da njega ne more vzeti, in mu zapovedala, naj je ne nadleguje več. Nevoljen je bil nekoliko na njo, toda imel jo je še vedno rad. Udal se je misli, da mora prepričati svatbo. Bilo mu je obupati, zakaj od nikoder ni prišla ugodna pomoč. Razsodbe iz sodišča ni bilo. Belil si je glavo noč in dan; po noči ni mogel več ležati na skednju, ampak vsak večer je prilezel v mraku skrivaje v bližino Kotarjeve hiše in se zleknil za bližnji plot. Tukaj se je hotel prepričati, ali pride Klemen k hiši ali ne.

Vsa znamenja so kazala, da bode skoro svatba. Jerom se je jezil in klet na tihem Klemena, kateri se prav nič ni menil za njegovo prepoved in svarjenje. Kar pové nekdo Jeromu, da bode svatba čez tri dni.

Ta novica ga silno razburi. Uničeni so bili zopet vsi boljši sklepi, ki so silili v poslednjem času na površje. Strašne, grozne in hudobne misli so mu polnile dušo. Maščevanje, škodoželjnost

in drugi hudobni naklepi so silili v njegovo srce. Najrajši bi bil strl vse ljudi, zakaj potem bi ga nihče ne preganjal in ne oviral njegovih želj.

V mraku gre na mesto, kjer je že preležal nekaj večerov. Leže in neka nenavadna misel se ga polasti, katere pa ni kar nič odganjal, ampak še bolj negoval, ker je dobro služila njegovi škodoželjnosti in maščevalnosti.

In morda je bil sam zlobec, ki mu je šepetal na uho:

«Ubij ga! Ubij Klemena!»

Rad je poslušal te zdivjane glasove, ker so stregli njegovi strasti. Roke so se mu pestile in obšlô ga je veselje pobijanja. Streti vse tiste, kateri so mu na poti do sreče, to se mu je zdela velika slast. Zibal se je že v razkošnem veselju, ko se mu je pokazala v daljavi dôba — brez tekmeča in nasprotnikov. Premišljal je, ali pride Klemen nocoj h Kotarju ali ne, ali bi poskusil zvršiti svoj namen; premišljal je, kje bi ga našel, ako bi ga nocoj ne bilo.

Takrat se začuje hoja. Jerom se potuhne še bolj, napnè ušesi, da bi spoznal hojo. Spozna jo, saj jo je poznal od zadnjih dnij; prodira temo z iskrecimi očmi, da bi se prepričal še bolj.

Ni se motil. Prišlec zavije v Kotarjevo hišo.

«Imam te!» sikne Jerom in sladek občutek ga prešine po vseh udih. Vleže se in premišlja, kako bi zvršil svoj grozni sklep.

Mahoma se pa spomni besed Čampjevih:

«Ne ubijaj! Ti prideš na vislice!»

Za hip potlači ta spomin vse druge misli, a skoraj se oglasi nekaj v njem:

«Pameten bodi! Ubij ga! Kdo te pa vidi? Glej, sam si, noč je temna, nihče ne vé, da se ježiš nanj. Ubij ga! Kdo ti

pa kaj more za to? Drugače ne dobiš Nane.»

«Ne ubijaj!» pravi mu drugi glas.

«Kakor hočeš! Ali ga ubiješ, ali pa ne! Ako ga ne ubiješ, bode on kmalu Nanin mož; ako ga pa potolčeš nocoj, česar še nihče vedel ne bode, bode Nana tvoja.»

Tako sta se bojevala v njegovi duši dobri in hudobni duh. In dobri duh, njegov angelj varih, je imel premalo moči do njega, zakaj Jerom je vstal in siknil med zobmi:

«Nana mora biti moja! Ubijem ga!»

Na sosednjem tnalu si poišče močen kol in se vstopi na prežo za debelo tepko ob poti, koder je moral Klemen mimo.

Noč je bila kaj neprijazna. Mesec še ni bil izšel, nobena zvezdica ni migljala, nebo so zakrivali temni oblaki, v vrhovih dreves je šumelo skrivnostno in za gorami je votlo bobnelo. Bližala se je nevihta.

Jerom ni opazoval narave, stal je za tepko, komaj sopel in z izbuljenimi očmi zrl v temo, da bi zagledal, od kodi pride Klemen.

Klemen je bil pa takrat dobre volje. Z nevestinimi stariši je razpravljajal, kako se bode svatovalo; ugibali so, kako naj gospodarji, da bi mu šlo boljše. Nana je pa pridno šivala in kratkočasila vse.

Bližala se je ura duhov, ko vošči Klemen lahko noč in se napoti proti domu. Veselje ga je storilo brezskrbnega in nepazljivega. Nič ni pazil na pot, zakaj prevzele so ga bile prijetnejše misli, in malo da se ni zaletel v tepko, za katero ga je čakala živa smrt.

Ni pa še stopil dveh korakov od tepke, prileti mu namerjeni kolec s tako silo na glavo, da kar nem pade na zobe in se ne zavé. Nató Jerom še jedenkrat udari, da bi tem gotoveje ne

vstal več, zažene smrtni kolec proč in zbeži. Nikjer se ni nič ganilo, vendar je obšla hudobneža taka groza, da je bežal na vso moč od tega kraja.

Vzbudi se mu vest in ga žene z nepremagljivo svojo silo naprej, naprej brez namena. Ne upa se ustaviti, da bi ga ne zajeli preganjalci. Zdi se mu, da čuje njih vpitje, in kadar razsvetli blisek pokrajino, vidi njih postave, ki deró za njim. Včasih zakriči, toda stoteren odmev mu udari na uho, kakor bi se mu rogala nebo in zemlja. Zdi se mu celó, da so prihrule čarovnice vsega sveta skupaj in ga sedaj lové, da bi ga raztrgale; zemlja mu gori pod nogami, saj niti trenutek ne more stati miren. Le naprej, naprej! Sope kakor obrzdan konj in znoj ga obliva, toda ne more se odpočiti! Le naprej, naprej! — — Toda ni bilo nobenih preganjalcev, niti čarovnic, bilo je le gromenje groma, treskanje in vršenje vetra, ki je tulil in divjal po poljanah.

Tako ga je preganjal ostri bič vzbujene vesti.

Ploha, ki se kmalu vlije, vzdrami nezavestnega Klemena. Težki udarec mu po sreči ni prebil glave, ampak je le pretresnil možgane tako, da se je Klemen zgrudil brez glasú kakor mrtev. Otiplje si bolečo glavo, ni-li kje ranjena, potem se počasi vzdigne — ker glava je silila vedno k tlam — in tava nazaj k hiši. Kri mu je še curljala po vratu, in treba mu je bilo obvezila.

Ustrašijo se Kotarjevi, ko mu na trkanje odpró in ugledajo pri luči Klemena brez klobuka, premočenega in krvavega po glavi in tilniku.

«Za božji križ! Kaj pa ti je? Kaj se ti je pripetilo?» vzklikneta Nana in mati.

«Nič hudega. Nekdo me je otrnil po glavi, da se mi je kar posvetilo in sem padel na tla.»

«Kje? Kdo te je?»

«Pri tepki sem bil menda ali kje, ko mi prileti nekaj na glavo, spoznal pa nisem, kdo me je, čeprav me je dosti dobro oplazil.»

«O, Bog nas varuj! Človek si pa tudi nikdar ni svest življenja!» pravi mati.

Nana se pa spomni nečesa. Šepetne si: «On ga je!» in hitro izmije malo rano, iz katere je najbolj lila kri. Obvežejo mu glavo in ga položé na postelj, ker mu je prišlo slabo in ga niso smeli spraviti domov. V skrbeh so sedeli vsi trije pri postelji in ugibali, kdo bi mu stregel po življenju. Nana ni hotela razodeti svojega suma, ker se je bala, da bi po krivem ne obdolžila Jeroma. Molila je, da bi milostljivi Bog odvrnil nevarnost od Klemena.

Zjutraj se o poboju hitro razvé po vasi. To je bilo vznemirjenja in govorjenja! Ljudje so postajali v gručah in si tolmačili dogodek po svoje. Najbolj je bilo čudno, ker ni bilo nobenega sledú, da bi se moglo soditi in skle-

pati o zločinu; tudi Klemen ni povedal ničesar, ker nikogar ni videl in spoznal, ali si pa ni upal izreči svojega suma. Samo Nani je skrivaj razodel, da misli Jeroma, zlasti zato, ker mu je bil pred nekaj dnevi pretil in prepovedal ženiti se.

Klemen je moral nekaj dnij preležati, zakaj glava ga je hudo bolela in vročinska mrzlica ga je nadlegovala. Toda kmalu se je popravil toliko, da je vstal. Svatba se je zavlekla za jeden teden. Zato se je potem svatovalo tem veselejše.

V tem času se je pa pripetilo nekaj drugega, kar je vzbudilo dosti govorjenja. Ljudje so pogrešili vaškega pohajača, Jeroma. In ta slučaj so bistroumnejši vaščani staknili z onim skrivnostnim pobojem, katerega ni moglo nič pojasniti.

Sedaj je bilo marsikomu nekaj jasneje. In jasneje je bilo tudi, da ni varno sprejeti se z vaškim pohajačem.

(Konec.)

Med valovi življenja.

(Povest. Spisal Dobrávec.)

III.

Mlakar mlajši je mnogo občeval z Videnskim. Tudi z Lucijo sta si bila dobra. Nikdo se ni temu čudil. Mlakar jo je dobil, to je bila beseda med mladimi in starimi ženskami.

Sploh imajo Poljanke poseben dar za to, da zvedó, kje bode kakšna ženitev. Gosposke mladenke se v tem prav nič ne ločijo od svojih kmečkih sotržank. I kaj bi! Nežnim glavicam je prva in največja skrb, da pridejo čim prej tem boljše na trdna tla. Vsaka se želi omožiti. Ko to doseže, tedaj se

nekaj dni ponosno ozira na svoje prejšnje tovarišice, kakor bi hotela reči: «Da, da, vsaki ni usojena ta sreča.» Kmalu pa spozna, da samo oblika svetega zakramenta, lesk poročne obleke in druge mimogredoče stvari niso še zadosti za zakonsko srečo. Nikdo je potem ne občuduje, kakor se je godilo v dan poroke, ona sama obmolči in spozna slabosti novega življenja, slabosti, o katerih prej ni niti sanjala.

Balant je še vedno zahajal «na konec» in prepričan je bil, da hoče Olga le

njega in nobenega drugega. Tako so pričakovale skrbne ženice v kratkem dveh novih zakonskih parov. Srce marsikatero deklice pa se ni veselilo te novice, češ: Kaj pa ti čakaš? Leta tekó, mladost gine, rože tvojih lic ocvetó, le sled nekdanje mladosti ti ostane!

To so skrbi, skrbi!

Tratnik ni bil od Lucijinega godú nič več v Pločah. Domača opravila so ga zadrževala, prilike ni imel nikake, da bi vsprejel Videnskega vabila. Lucijo je videl večkrat, z Vido je pa od onega večera govoril le dve ali tri poti. Zdelo se mu je, da je deklica nekako v zadregi, ko je v njegovi družbi. Tolmačil si je, kakor da bi hotela s tem zakrivati svoje misli. Tudi Lucija ga je včasih podražila po strani; razlagal si je vso to stvar po svoje.

Dan se je daljšal, svečnica je že privabila v solčno dolino bele zvončke in rmene trobentice. Tam izpod grma kmalu zaduhté vijolice. Solnce se ozira zvečer dalj časa, mraz ponehuje in nižje ravnine se ogrinjajo z zelenim plaščem. Sv. Gregor je že zapiskal koreninicum, državni poslanec, katerega je volila soglasno tudi Poljana, sklical je pa na ta dan svoje volilce k Zadnjiku na Pristavo, samotni veliki gostilnici debelo uro od Poljane na goriški cesti.

Omenjeni dan je bil slučajno nedelja, in veliko volilcev, še več pa radovednežev se je odpravljalo poslušat poslančevo poročilo, največ jih je pa hotelo uživati prvo popoldne lepe pomladi. Na Pristavi je take dni prijetno in veselo, posebno, ko šaljivi Zadnjik pritrese «bučo» iskrecčega se vipavca na mizo.

Na pristavskem vrtu se je zbrala odlična družba. Na novo oživeló solnce jo je ogrevalo, pri tem je pomagal tudi rujni vipavec. Ženi sodnikova in notarjeva sta celó raztegnili solnčnik. Tam-le pri srednjem omizju sedi poljanski sodnik, resnega lica, kakor se spodobi možu pravice. Njegovi lasje in njegova brada že oznanjajo jesen življenja. Dolgo vrsto let že služi državi. V Poljani se je navadil pri strankah za silo slovenskemu jeziku, sicer je pa govoril le gladko italijanščino. Zato pa ni mogel

nikdo reči, da ni pravičen, ali da je celo pristranski; le nekateri ostrobesedci so trdili, da bi moral znati čisto slovenski v svojem poslovanju. A mož se ni zmenil za tako javkanje nekaterih mladeničev, češ, sodnik sem pa vendar-le. Tudi če mu je kdo naravnost očital ta nedostatek, pogladil je z lepo, prav žensko roko svojo osivelo brado, pogledal ljubeznivo v svet, pogledal tudi svojega nasprotnika, vzdihnil, da bi rad, pa delal je naprej po svoje.

Poleg njega sedi notar, majhen, suh možiček, a navdušen Slovenec, kakor trdi sam. Ljudje se ga navadno bojé, češ da je «drag», sicer pa ni napačen človek; vesel je rad, politikuje tudi rad, pa le zasebno. Tedaj je tudi sodnik njegov največji nasprotnik, dasi se navadno rad pohvali, kako sta velika prijatelja. Seveda vé sodnik o tej prijaznosti le malo.

Oba imata danes na vse strani dosti pozdravov in pogovorov. Poslanec pride vsak čas, in ljudje ju poprašujejo, kaj bi bilo najpotrebnejše, da jim izposluje na Dunaju. Zato so ga volili, zakaj pa neki? Kmetovalci so želeli, da bi se znižali davki, trgovci in obrtniki so silili na premembo obrtne postave, župani so zahtevali, naj se vredi domovinska pravica; jedini niso bili.

Poslanec se pripelje, «živio» odmeva od vseh strani. Komaj je pozdravil najbližje prijatelje-volilce in se telesno nekoliko okrepil, kar naznani, da bode poročal.

Kakor utihnejo v nedeljo možaki pred cerkvijo, ko začne brati občinski sluga razne ukaze, tako je tudi tukaj vse utihnilo.

«Dragi volilci!» ogovori gospod poslanec zbrano občinstvo; pa že po uvodnih besedah so nikdar ugnani nestrpnosti zopet zašepetali in drug drugemu zamrmrali svoje opazke. Ljudje so se ozrli vsi proti vhodu, ko je prišel glasno govoreč Videnski s hčerjo in Vido. Vêdel se je danes prav kot baron in zadovoljno, a dostojanstveno odkimaval tihim pozdravom svojih znancev. Delal se je pa, kakor da ga silno zanima poslančevo poročilo.

V tem času, ko so volilci natezali ušesa, da bi zvedeli, kaj dobrega jim bode povedal poslanec, ozirala se je Lucija prav brezskrbno po množici, kje bi ugledala kako znano osebo, morda celo Ivana Mlakarja. A on je pohajal tedaj prav zložno s Tratnikom še v Poljani po tovarniškem drevoredu. Bila sta v prav živahnem pogovoru. Slednjič reče Tratnik:

«Pojdi, Ivan, da napreževa!»

«A, kaj se mudi! Do noči je še dolgo, in z nočjo, verjami, ne bomo še končali. Dobro poznam take shode. Novega ne bode povedal prav nič; kar govori, to smo že davno vse brali in skoro pozabili.»

«Ivan, pa družba?» vpraša dalje tovariš in se nasmehne.

«Nima nič opraviti na shodu; če pride, prav; jaz nisem obljubil nikomur. Pogledat pojdem, a le zato, da pojdem. Sicer, če misliš Videnskega, povem ti, da se udeleži i on shoda bolj proti noči. Mnogo pa nisem govoril ž njim o tem. — Filip, nekaj ti imam vendar povedati.»

«Kaj takega?» oglasi se Tratnik naglo.

«Vida se jezi na te.»

«Zakaj?» vpraša in obstane. Tega se ni nadejal.

«Zvedela je nekje, da si govoril, kako je lahkomiseln in — uboga.»

«Jaz?» zategne tovariš, ker se ne more domisliti, kdaj bi bil tako govoril.

«Da, ti, ti. Le pomisli, kaj si zmešal! Pomni, kaj pravi narodna pesem:

Hude jesu kletve djevojačke;
Tiho kune, do Boga se čuje.»

«Ne morem se spomniti, kdaj bi bil to govoril. Vem pa, da imam med našimi dekleti nekaj sovražnic. Ženski jeziki so vsi jednaki», opravičuje se užaljen. Do sedaj je mislil o Vidi drugače. Težko mu je bilo, da se je motil, žal mu je bilo obrekovane deklice.

Nasproti jima pride neki delavec. Že od daleč sname pokrivalo in počaka, da se mu približata.

«Gospod načelnik, prosim, da bi dali moji ženi, ki mi je predvčeranjem obolela, iz društvene blagajnice nekoliko podpore. Sam sem z otročiči.»

Ivan Mlakar je bil tudi načelnik delavskega podpornega društva. Blagi namen društva se je popolnoma vjemal z njegovim plemenitim srcem. Prav nič se ni izgovarjal. Ker je bil Tratnik slučajno blagajnik, krenila sta molče v pisarno. Smehljaje se reče Mlakar med potoma:

«Vidiš, kakor nalašč imava vzrok in izgovor, da ne bova prehitro tam — poslušala praznih besedij.»

Kmalu potem sta drdrala dva koleslja na Pristavo. Ko doide Mlakar Tratnikov voz, ustavi ta nekoliko svojega konja in vpraša:

«Ali bode tudi ona tam?»

«Seveda», reče Mlakar in podi naprej.

Gostilničar Zadnjik je stal na pragu, veselo si mël roki, pozdravljal in govoril vmes:

«Zamudila, zamudila sta, gospoda, prvo juho, he, he! Železnico bomo delali po naši dolini, denarje nam bode vozila, dobro nam bode zopet in še — še v nebesa ne vem, če bode mogoče več spraviti katerega izmed nas. Tako smo sklenili, he, he!»

Res jima je pripovedoval potem Videnski na dolgo in široko, kako je on predlagal, da bodi naša skupna želja železnica.

«Zakaj vas ni bilo tako dolgo? Mislila sem že, da vas ne bode», dejala je Lucija ljubeznivo svareče Ivanu.

«Nisem se nadejal, gospica, da ste tako radovedni», zavrne ta šaljivo.

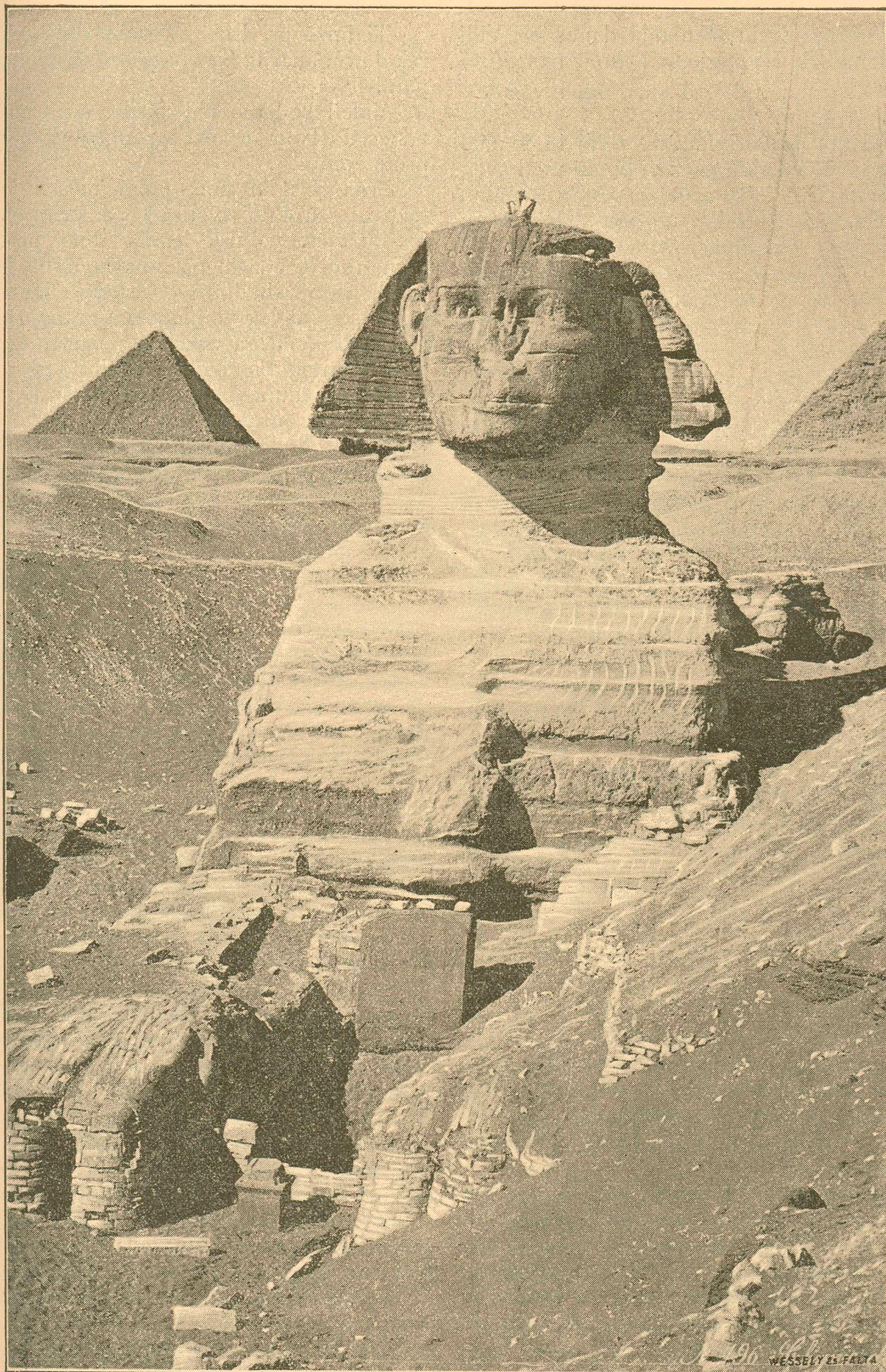
«Radovednost me sicer ni gnala, tudi oče je rekel davi, da pojdemo semkaj bolj na večer; toda popoldne je tako lepo. Kdo bi ostajal doma!»

«Midva s Tratnikom sva se nekoliko zamudila doma, opravila so naju zadrževala.»

«Vas, moške mora pač zanimati politika. Še jaz pogledam večkrat v kak časnik o naših razmerah. Saj sem vendar hči slovenskega očeta. Svojega rodú se ne sramujem, dasi mi jezik ne teče preveč gladko.»

«Lepo, lepo gospodična», dé Mlakar, «veseli me, da se zavedate svoje narodnosti.»

Lucija ni hotela slišati hvale, zato je obrnila pogovor na drug predmet.

Sfinga v Gizeh. (Po fotografiji.)

«Tratnik ima menda danes pri Vidi domenek. Le pogledjte, kako je na trnju!»

«In ona tudi», dostavi Ivan v splošnem šumu.

Kdor je čutil kakšno željo in jo znal spraviti v kakoršni koli obliki med svet, dostavil jo je še poslančevemu poročilu. Slednjič je vendar tudi teh nedostalo in konec — zaupnica se je bližala.

Kapelan Krajec je govoril prav prepričevalno, ne da bi se bil žaljivo zadeval na to ali ono stran, o potrebi krščanskega pouka in o verski šoli. Jaromil in nekaj bližnjih učiteljev je bilo tudi navzočih. Vlekli so na ušesa, ali jih bode kaj «piknil». Ko ni bilo nič nevšečnega, marveč je spretni govornik izrekel «čast, komur čast,» poslušali so in — pritrjevali. Z «živio» in ploskaje so sprejeli potem dostavek: naš poslanec deluj po okoliščinah za versko šolo. Slednjič se oglasi še enkrat Videnski. Njegova krepka postava, nekoliko ptuj, hrvaški naglas in vabljivi predmet — železnica, vse to je ugajalo nenavadno. Tudi dostavek «železnica» se je sprejel z živahnim odbravanjem.

Naposled predlaga notar s tankim vriščečim glasom, da se izreče gospodu poslancu zaupnica.

«Živio, živio, živio!» Najbolj pa je kričal notar sam. Tudi pl. Videnski je vpil, dasi je povedal že prej svojim bližnjim sosedom in vsakomu, kdor ga je hotel poslušati, da za versko šolo on ni, vpil bode le za železnico.

«Gospica», dejal je Tratnik Vidi, «kdaj smem upati, da mi oprostite?»

«Nikdar, gospod Tratnik. Pomnite, da ženske navadno ne odpuščajo, kar se dostaje srca», zavrne ga odločno, toda ni še izgovorila, že ji je zabliščala solza v očesu.

«Žal mi je, gospica, jako žal», dejal je on, a odgovora ni dobil. Vida je hitela za Videnskim in Lucijo, ko je vse vrelo pozdravit odhajajočega poslanca. V splošni gneči je potegnila tovarišico na stran, kjer ji je povedala vse do pičice in se razjokala.

Filip Tratnik je bil tisti večer slabe volje.

«Ti imaš pri Luciji posebno srečo», rekel je Mlakarju, «jaz pa povsodi smolo, pomisli —»

«Videli bomo naposled», seže mu v besedo Ivan in oba poženeta konje proti domu.

Mirna je bila noč, polni mesec je razlival čarobno svetlobo na prirodo, po bližnjem polju je legala lahna, prozorna meglica. Šele pozno v noč so odhajali zadnji shodniki s Pristave. Marsikateri se je poleg pomladnega zraka naužil tudi močnega vipavca, poleg mislij o narodni politiki so mu rojili po glavi tudi vinski duhovi . . . Take je spremljal Zadnjik prav do vrat.

«Dobro, dobro je bilo danes. Jaz sem s shodom popolnoma zadovoljen, da bi bili le vsi takó», zatrjeval je zadnjim gostom in skrbno zapiral vrata.

IV.

Blagovoljni čitatelj, oprostite, da malo pomodrujemo, predno pogledamo neko drugo osebo te povesti. Delo, bodi že duševno ali telesno, to je za človeka pravo vedrilo. «Le delo nam sladi bridkosti», pravi neki francoski pisatelj; i mi mu radi pritrjujemo. Dostavljamo pa, da bodi delo pametno, naj sloni na trdnem verskem prepričanju, naj se opira na resnične nazore o življenju, vedno naj se družijo z zaupanjem v Boga. Tako delo pa, kateremu glavni namen je uživanje, pogubno je prav tako, kakor lenoba. Delavec te vrste je podoben stroju, ki se giblje le do tedaj, dokler ga goni sila. Ko ta sila neha, ustavi se stroj; kadar takega delavca ne priganja velik dobiček in uživanje, tedaj postane sovražnik gospodarju in vsej človeški družbi. Saj vemo, od kodi prihajajo razna strašila našega veka. Upamo, da do konca povesti potrpežljivi čitatelj spozna, kaj je nemirnemu človeškemu duhu krmilo. Do tedaj ga pa prosimo, da nam oprostite to malo stranpotico. Vsi smo ljudje, in vsi pisatelji tako radi grešé, zanašajoč se na potrpežljivost bralčevo.

Jaromil stopa zadovoljen po svoji sobi, veselo si mane roki, oči se mu obračajo po znanih predmetih. Ravno kar je

dovršil pesem v proslavo umrle soproge Antona Hmeljarja, odličnega ločniškega vaščana in ljudomilega dobrotnika. Sam svojega umotvora vesel, prebere še jedenkrat konec:

Vse dobrote Bog Ti stokrat plati,
Zanje daj Ti večni raj uživati;
Spavaj mirno! Z Bogom, z Bogom, mati!

K oknu stopi in gleda, kako vró ljudje z vseh krajev kropit blago pokojnico. Nekdo potrka.

«Zdrav, Jaromil!» Ivan Mlakar mu prijazno stisne roko. «Kaj pa imaš tukaj?» vpraša in zre na dovršeno pesem. «A, Pegaza jašeš? Lepo, lepo!»

«Preberi!» reče Jaromil in ponudi prijatelju stol. Ivan kmalu prebere in mu vrne pesem:

«Krasne misli, dragi moj», pohvali ga Mlakar in potrka po rami. «Ti si vrl dečko. Ko bi jaz imel rodnega brata, hotel bi, da bi bil takšen kot ti.»

Jaromil in Ivan sta se pobratila takoj ono leto, ko je prišel prvi v Ločnice. Ne vinski duh, marveč duh enakih nazorov in enakih namenov je zjedini oba znanca v jedno dušo. Le zložnost v nazorih je poroštvo stalnemu prijateljstvu.

«Up v boljšo bodočnost onkraj groba», nadaljuje Mlakar, «nam bodri in oživlja onemoglega duha. Brez te nade človek neha biti človek, obupati mora, ker nima nikakega zmotra, kakor ga nimajo oni, ki trdé, da ni po smrti — nič.»

«Tak je menda tvoj prijatelj pl. Videnski», seže mu Jaromil v besedo in ga pogleda nekam šegavo. Govorili so namreč že prav za gotovo, da bode v kratkem Ivan njegov zet.

«Da, žal!» reče Mlakar tako prepričevalno, da je moral vsakdo slutiti resnico njegovih besedij.

«Morda ga bodeš pa ti kaj preobrnil», pristavi Jaromil zopet nagajivo. «Veš, oni dan v Poljani sem ga jaz vzel v škripce zastran narodnosti. Res, mož ne taji, da je po rodu Slovenec; to je pa tudi vse, kar bi se moglo pri njem nazivati narodna zavest. Skratka: on je popoln malomarnež gledé na vero in narodnost. Mož nima, kakor kaže, nikakih nazorov. Revež!»

«Jaz se tudi ne strinjam in nikdo se ne more strinjati ž njim», povzame besedo Mlakar. «Škoda za plemenito Lucijo. Njo utegnejo pokvariti njegove zmote. Dekle misli v mnogih rečeh popolnoma različno od svojega očeta. Kakor mi je pripovedovala sama, navzela se je tega duha pri neki učiteljici na zavodu v Beču. Gospica Klara, tako so jo neki nazivali, imela je lepo «Dalmatinko», kakor je rekala Luciji, jako rada. Večkrat jo je vozila s sboj sprehajati, pozneje jo je vabila tudi v svoje stanovanje. Tam sta o prostih dneh presedeli cele ure in se pogovarjali o stvareh, ki ne blažé samo duha, marveč gojé tudi versko zavest. Klara je bila gledé na pridnost in vestnost v svojem poklicu med prvimi vzgojiteljicami na zavodu. Za prijaznost, katero je imela do ljubke kapitanove hčerke, prezirale so jo tovarišice; ona si je pa mislila: Vsak po svoje. Zato ima Lucija sedaj lepe nazore o življenju in človeštvu, zato je ohranila svojo vero. Nečem ti tajiti, da se mi je srce zavzelo zanjo, ko sem jo bolje spoznal.»

«Baš to sem hotel opomniti», reče Jaromil.

«Saj sem ti že omenil», nadaljuje Mlakar, «da ne tajim tega, a poslednji čas — še nikdar ni bil Videnski z menoj posebno prijazen — je zopet prav ledeno mrzel in kaže, kakor da mu naša družba ni posebno všeč. O neki priliki je celó rekel, da smo preveč verski, kar ne pristuje olikancem, ki vendar vedó, da je vera in verski obred le — komedija! Misli si še sedaj, da jaz takemu golčanju ne molčim. Vendar se nisva, da bi rekel, sprijela hudo. Torej vidiš, dragi moj starina, tako je.»

«Bog pomagaj!» vzdihne Jaromil, Mlakar pa nadaljuje:

«Tisti Lah, ki se je te dni naselil pri njem, ima pač ravno take nazore. Pravijo, da se poznata še s potovanja po morju, kjer je Emanuele Derossi izpopolnjeval svoje slikarske študije. Tam sta se tudi sprijaznila. Po očetovi nagli smrti je zapustil umetniško pot, dasi nerad, in upravljal bojda veliko posestvo v severni Italiji. Derossi je še samec, kar Videnskega še bolj veže nanj.

Vse večere sanjarita o svetovnem napredku, o slobodi, ki zasije človeštvu menda šele potem, ko se otrese srednjeveških verskih predsodkov. Sploh je pa slikar prijazen, in kakor kaže, tudi Lucija ni slepa za skrbno opravljenega umetnika; rada občuduje njegov pravilni obraz, njegove mehke kodre in njegove ognjene oči. Res, Derossi je zanimiva oseba.»

«Tako, tako; torej ti si zaostal? Prehitel te je oni Lah. Milujem te, pobratime», reče učitelj in mu podá roko.

«Nič za to», nadaljuje Mlakar, «upam, da se Lucija ne udá; smilila bi se mi pa res, ko bi jo oče silil v zvezo, ki bi njej ne bila ljuba.»

«Glej, glej, Ivan, kako nehoté si se zapletel v roman, ki vendar ni, kakor tožijo dandanes, brez ‚pointe‘», dé mu Jaromil na pol resno, na pol šaljivo.

«Pelji se z menoj sedaj v Poljano. Čas imaš, priliko tudi, kakor le redkokdaj; torej pojdi! Pogledala bodeva, kaj počenja Balant. Kdo bi vedno tičal v knjigah in pa premišljal žalostno stran svojega življenja!»

«Hvala zaradi vabila! Ne morem, ne utegnem. To-le pesem, vidiš jo tukaj, moram še litografično razmnožiti, da jo jutri porazdelé med pogrebce. Tudi s pevci nismo še prav na trdnem, in to pa vendar veš, da mene zelo veseli petje. Torej ne morem. Hvala! Drugičkrat drage volje!»

«Zdravstvuj!»

«Z Bogom!»

Stisnila sta si desnici in se ločila z različnimi čustvi.

Bližal se je cvetoči veliki traven. Krasna dolina se je odela v najlepše cvetje. Vse je živo, vse veselo. Tam v gostem grmovju se glasi kos, v nižjem grmičevju ob potoku ubira slavec svojo milo-tožno pesem. Od povsodi bije človeku na uho pomladno vršenje, pomladno življenje. Le Ivanu Mlakarju se je zdelo, da zanj še ni prišla zelena vigred v deželo, zanj ni veselja. Zrl je žensko v najlepših letih, mater nedoraslih otrôk na mrtvaškem odru. Kako vesel je bil nekdanj pri Hmeljarju, in kako tožna se mu je zdela danes gosto-

ljubna hiša. Da, veličastvo smrti ima silovito moč.

Na poti domov je srečal Videnskega in Derossija. I ona sta bila namenjena kropit. Nasmeh se mu zaziblje okoli usten, ko ju ugleda, in nehoté se spomni pogovora z Jaromilom. Kakšna čustva budi neki mrliška tišina v srcu — brezverca?

Mrzlo in prisiljeno so se pozdravili. Ko sta bila že mimo njega, slišal je Ivan, da je Lah nekaj rekel Videnskemu; potem sta se pa oba prav srčno zasmejala. Ta smeh se mu je zdel kakor odmev nasprotnikovega zlobnega pomilovanja, ki človeku dé težje, kakor najhujša rana. Zapodil je konja in drvil proti domu.

Na oknu je videl Pavarjevo Olgo in jo pozdravil. Ravnokar se je pogovarjala s svojo mlajšo sestro — o Tratniku. Olga jako ceni svojo telesno lepoto. Dasi ni nikogar, ki bi si upal trditi, da je ona najlepše dekline v Poljani, vendar ji posebno ugaja, ko zvé, da se ta in ta poganja zanjo, najrajša pa sliši, da jo občudujejo mnogi. Oni dan, ki bi ji prinesel žalostno poročilo, da nima nobenega častilca, štela bi med najnesrečnejše svojega življenja. Zato ji je bila všeč novica, da bi jo rad snubil Balant, še rajša bi videla, ko bi jo kdo boljši.

Ženskemu spolu ni moglo ostati neznan, kako brezozirno je zavrnila živahna Vida ponosnega Tratnika. Tudi Olga je to kmalu zvedela, in srce ji je bilo močnejše.

«Sedaj, sedaj ali pa nobenkrat», mislila si je, «moram razpeti mreže in dobiti Filipa. Saj moja dota ni manjša nego dota one ptujke in pa —» s svojimi mislimi je morala na dan, tako ji je bilo polno srce:

«Kaj praviš, Friderika», vpraša sestro in se ponosno vspne pokoncu v svesti si svoje lepote, «ali se mi posreči, kar sem ti pravila sinoči?»

«Ne vem», odvrne ta malomarno. Sestrino prebiranje ji ni bilo všeč.

«Kaj pa Balant, Olga? Ali mu nisi obljubila?»

«Pojdi no, pojdi! Kdo danes še verjame takim obljubam! Nikdo jih ne izpolnjuje.

Dokler mašnik ne zaveže pred altarjem, volim jaz prosto in tudi on.»

«Olga, jaz pa mislim, da to ni prav. Saj te ni nikdo silil. Zakaj si nisi izprosila odloga za preudarek. Sicer si pa ti starejša, in meni ne gre, da bi te učila in svarila. Toda sestra si mi, in kar mislim, to ti povem: Kdor mnogo izbira, dobi izbirek.»

«Kako si nespametna, Friderika! Ne verjami, ne, da je vse res, kar učé duhovniki z lece in učitelji v šolah. To verjame danes le še kakšen neuk kmet in pa kakšna stara ženica, ki prebira molek, zraven pa šteje, koliko let bi bilo še potreba, da bi se spokorila za vse mladostne grehe.»

Morda bi bila rekla še kaj, da ni mati poklicala Friderike v kuhinjo; Olga je šla k oknu in nove nazore snujoč zrla brez namena na cesto, od koder jo je pozdravil Ivan Mlakar. Ko jo je videl, domislil se je takoj Balanta, domislil se je tudi Lucije in prijatelju res zavidal srečo.

Srce človeško, kako različna so tvoja koprnenja! Dokler bodeš bílo, ne usahne povesti neizcrpljivi vir. Povest človeških src! Kdo te pač dovolj ume, da bi te opisal in presodil, kakor se spodobi. Povesti človeških src so tako različne, kakor so različni viharji, ki divjajo v človeških prsih, viharji, katere provzročá boj med dobrim in slabim nagnjenjem, viharji, katere provzročájo plemenite, čestokrat tudi nizke strasti. Kdo more še reči, da je pregledal človeško srce do dna, do one tehtnice, kjer se nagibljejo početki prvotnih sklepov na dobro ali slabo stran? To pozna le Stvarnik sam in samo on je more soditi po pravici.

«Ta je srečen», mislil si je Ivan, «svoje življenje lahko primerja sedaj s cvetočo pomladjo, jaz pa — —» naprej si skoro ni upal. Potrpežljivi čitatelj vé, da bi se Balant ne imel posebno veseliti dozdevne pomladi svojega življenja.

Počasi je gonil Mlakar po trgu, zrl pred-se, motril svojo usodo in mislil na Lucijo.

(Dalje.)

Srcá odgovor.

Zakaj vesel ne pojem z vami,
Vprašujete ob drugu drug:
Ko zláta nam se pômlad smeje,
Najlepše solnce prsi greje,
Ko v cvetju ves je rajski jug?

Zakaj ne pojem pesmi vnete,
Ki je nebés najblažji dar,
Ki v njo od dávnega se véka
Radóst in žalost nam iztéka,
Ki v nji je človek srečna stvar?

Srcé vprašájte, tujci-bratje,
Srcá odgovor to velí:
Da pesem, ki se v nji zrcáli,
Kar veselí nas in kar žáli —
To, bratje, tuja pesem — ni!

Domača to je draga pesem,
To vam, drugovi — vaš napev;
A mēni pesmi glásne moje,
Ki narod moj doma jo pôje,
Budí se v prsih ljub odmév . . .

Nje glas zazvēni mi srebrni,
On čustev mojih bo izraz —
In náj si pômlad ne cvetéla,
Ko moja pesem zazvenéla:
Iz pôlne duše pél bom jaz!

M. Opeka.

Strta pômlad.

Pogled obupen moji duši
 Na zôrno pômlad — strto v suši ...
 Kakó se lepa je dramila
 Iz čudovitih zêmlje tal,
 Po drevju prvi cvet razvila,
 Zelênju prvo dala kal!
 Vesel pozdravljal in hvaležno
 Vrtár je skrbni cvetje nežno
 Sadóv najlepših upajóč — —
 Zaman! Vročíne žarek žgóč
 Zamóril cvetju rojstvo mládo,
 Zamóril slednjo v prsiah nado ...
 Vrtár pohaja vrt molcé,

Na drevje prazno se ozira,
 In v prsiah mu srcé umira,
 Na čelo vstajajo meglé:
 Saj s pôpjem, cvetjem v mladem vrti
 Sadóvi tudi so mu strti.

Pogled obupen moji duši
 Na zôrno pômlad — strto v suši ...
 — — — — —
 Na vas, mladine bódri vzôri,
 Ki vas požiga strastij žar:
 Na cvetje, ki zaman govôri
 O njega sadju — rod-vrtár ...

M. Opeka.

Ave Maria!

Večerni zvon, o mili zvon!
 Ko zarja z modre nam višave
 Zvezdá naznanja milijon,
 Naznanjaš ti zemljanom: ave,
 Ave Maria!

Obriše s čela potnik znoj.
 Na sredi postoji dobrane.
 In sladek ga navdá pokój,
 Ko tiho moli v srcu: ave,
 Ave Maria!

Večerniptice spev pojó,
 Drobí že slavec iz goščave,
 Da spevov se čarobnih sto
 Z zvonjenjem zлива v jeden: ave,
 Ave Maria!

Večerni zvon, o mili zvon,
 Tvoj glas poslušam iz daljave.
 Telesnih več ne čutim spon,
 Srcé topí se, moli: ave,
 Ave Maria!

Moj duh pozabi téh dolin,
 Na kraj nebeške misli slave,
 Kjer bode zemlje sôlzne sin
 Na veke klical blažen: ave,
 Ave Maria!

Anton Medved.

Mladíke.

Resnica le ti bodi v čisli,
 Ki govoré jo té mladíke,
 Če niso nove misli,
 Vsaj nove so oblike.

1.

Náše viharo življenje je šola
 Sôlznega dola,
 Ko se je človek naučil živeti,
 Mora umreti.

2.

Kar je brez sténja olje,
 To je človek brez volje.

3.

Mnogi pozná le po tem, da živi,
 Ker se od dneva do dneva redi.

4.

Bòlj, kot besede srcá najmečje,
 Prija tolažba nam tá,
 Ako nas kdo za trpine večje,
 Kot smo v resnici, imá.

Anton Medved.

Slavni dan Slovencev pri Sisku.

22. dan rožnika leta 1593.

(V proslavo 300letnice spisal Josip Gruden.)

Kako pri Sisku Kolpe so pijani
Omagali pred Kranjci Otomani,
Vam bo Homerov naših pesem pela.

Prešeren.

Naša mila Avstrija je imela v preteklosti velevažno nalogo, da je branila krščansko Evropo divjega Turka. «Zavest, da se jim je vsem bojevati zoper jednega sovražnika, ki hoče ugrabiti najdražje svetinje», pravi sloveč poznavalec domače zgodovine, «pobratila je narode, različne po jeziku in šegah pod varnim krilom habsburškega orla, pa jih tudi navdušila, da so vzajemno zgrabili za orožje, kadar je šlo za »krst častni in svobodo zlato.« Če je bila vsa naša širna država mogočen branik proti Turkom, imenovati moramo Slovence in Hrvate prvoboritelje v tem pomenljivem boju. Premnogokrat so stali zaradi neugodnih razmer prav osamljeni krutim sovražnikom nasproti. Zato se nikjer v zgodovini ne kaže lepše slovenska hrabrost, pa tudi slovenska vernost in zvestoba, kakor v turških bojih. Spomin teh bojev je ostal v našem ljudstvu živ do današnjega dne. V pripovedkah in pesmih še vedno živi Herbart Turjaški, mogočni junak, «jaki» Ravbar, «nepremagan konjski glavar», hrabri Andrej, pa tudi krvočni Hasan, «turški paša, ki se Turkom prav obnaša». In prav je! Kakor poje srbski slepec o kraljeviču Marku, o bitki na Kosovem polju in proslavlja najlepše čine svojega naroda, tako pripoveduj slovenska knjiga in opevaj slovenska pesem to najlepšo stran naše povestnice! — Zmaga pri Sisku, kjer so Slovenci in Hrvatje z malo peščico

zmogli močno turško vojno, odlikuje se v teh bojih posebno zato, ker naši očetje tedaj niso imeli pomoči od cele avstrijske države.

* * *

Odkar je postala Bosna turški «pašalik», niso imele mejne dežele, kakor Hrvaška in Kranjska, miru od novega krutega soseda. Mir, ki ga je sklenil nemški cesar s sultanom, bil je le na papirju; ob meji pa se je boj ponavljal leto za letom. Turški paše so bili slavohlepni, druhal pa je bila ropazeljna: to je netilo krvave vojske. Bedna Hrvaška in Kranjska sta bili nesrečni žrtvi turške samopašnosti. — Pod nadvojvodo Karolom se je še dokaj storilo za varstvo ob meji. Leta 1578. so sezidali trdnjavo Karlovec s pomočjo treh mejnih dežel: Kranjske, Koroške in Štajerske. Devetsto turških glav, katere so zagrebli v temelj, naj bi jo storilo nepremagljivo. In res je bila ta trdnjava pod vodstvom hrabrih generalov v poznejših časih najkrepkejši branik na avstrijski meji. Leta 1578. so določili zastopniki notranje-avstrijskih dežel v Brucku ob Muri načrt, kako bi se branili Turka; državni zbor regensburški pa je obljubil leta 1582. krepko državno pomoč. Kadar so se drznili Turki prestopiti mejo, morali so se vrniti s krvavimi glavami; tako leta 1578., ko jih je kranjsko plemstvo, združeno s karlovško posadko, zajelo pri Topoloviču. Leta 1584. sta jih

Jošt Thurn in grof Erdödi napadla v močilski dolini in posekala dve tisoč sovražnikov. Krajina je imela nekaj časa mir, ljudje so se oddahnili.

Hudi časi so prišli po Karolovi smrti. Varstvo meje je sicer prevzel nadvojvoda Ernst, toda zaradi notranjih homatij se je le malo oziral nanjo. —

Adolfo Veber-Tkalčević, hrvaški pisatelj. Umrli 6. vel. srpana 1. 1889.

Verska novotarija se je bila že razširila po vsej Avstriji ter razdvajala podložnike; že so se nabirale pogubne snovi, ki so v tridesetletni vojni opustošile pol Evrope; deželni stanovi, pri katerih se

je bil novi nauk ugnezdil najpreje, bili so vladi vedno nasprotni. Državno krmilo pa je bilo v slabih rokah. Na prestolu je sedel Rudolf II., pobožen in učen mož, toda brez vladarske zmožnosti.

Njegova palača na Hradš^{čarib}ku je bila zbirališče učenjakov in umetnikov. Tiho de Brahe in Kepler, velika zvezdoznanca, sta bila vedno pri njem. Cesar sam se je učil zvezdoznanstva, cele tedne je predsedel pri svojih knjigah in poskusih, za državne posle mu pa ni bilo mar. Z leti se ga je lotila še neka otožnost, h kateri je bil nagnjen že od rojstva; postal je nezaupen in nesposoben za vsako resno delo. Štefan Bocskay, ki je v imenu ogrskega plemstva prišel po tožit nesrečo dežele, čakal je cele mesece, da bi prišel k cesarju. «Odšel je potem domov z jezo v srcu in s trdnim sklepom konec storiti taki vladi.»¹⁾ Kaj čuda, če so bile tudi vse prošnje stiskanih Hrvatov in Slovencev bob ob steno!

Notranje homatije in slabost vlade so

hoteli Turki porabiti v svojo korist. Že leta 1589. so bili vzeli močno trdnjavo Repič in več drugih gradov ob meji. Toda prišlo je še hujše. Če so bili dosedanji boji le roparski napadi posameznih čet, zbirali so sedaj Turki velike sile, da bi posuli krajinske trdnjave in prodrli v osrčje Avstrije. Največ si je prizadeval za novo vojsko bosanski paša Hasan.

¹⁾ Weiss «Weltgesch.», V., 214.

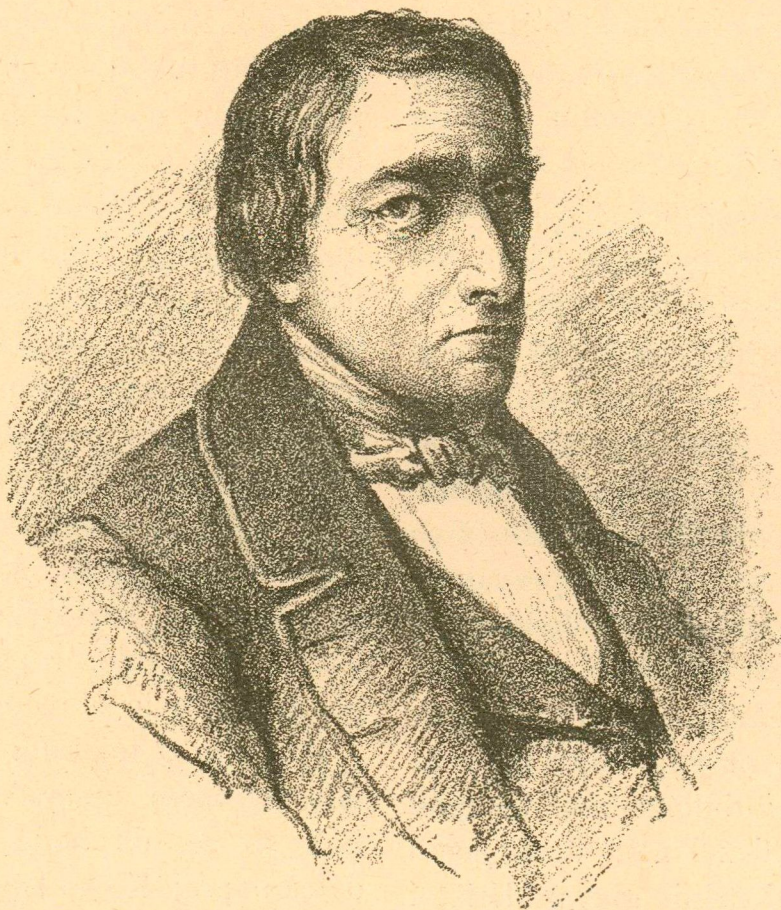
Nekateri trde, da je bil Hasan-paša italijanskega rodú, pobegel benediktinski menih, «katerega je Venera izvabila iz samostana in celó pripeljala k mohamedanstvu»; drugi pravijo, da je bil Bošnjak, iz rodú Predojevičev, toda od mladih let v turški veri izrejen. Valvasor pravi o njem, da je bil «nepopisno dober vojak, a poleg tega krvoločan trinog in hud sovražnik kristijanov.»¹⁾ Obe lastnosti sta ga menda

omilili turškemu sultanu, da ga je poslal paševat na avstrijsko mejo. Ker je bil željan boja in rop, iskal je vedno povoda, da bi prelomil mir.

Rudolf II. je bil sklenil s sultanom mir leta 1583. in tudi pošiljal v Carigrad bogata darila. Na turškem dvoru so to poročstvo miru prav radi sprejemali. Sultan

Murad III., ki je bil ravnokar končal vojsko s Perzijani, res ni bil voljan začeti novega boja. Toda turška lakomnost ni mogla mirovati. Kar se ni dalo storiti s sultanovim dovoljenjem, storilo se je za njegovim hrbtom. V turškem dvornem svetu je bila močna stranka za vojsko z Avstrijo; duša ji je bil Sinan-paša, veliki vezir. Staro geslo moslimov, da se mora Evropa klanjati

¹⁾ Valvasor, XV. knjiga, str. 530.

Jožef Ressel. (Narisal J. Germ.)

polumesecu, bilo je tudi njim vzor. Da bi z novo vojsko podjarmili «proklete gjavre», rabili so prav nepoštena sredstva. — Mufti, ki je v vojnem svetu zagovarjal mir, umrl je zastrupljen. Poleg navadnega darila 30.000 zlatov so zahtevali od cesarskega poslanca v poročstvo miru še izreden dar; poročila iz mejnih dežel so zavijali, češ, da cesarski prelamljajo sklenjeno pogodbo. Ker pa sultan navzlic ščuvanju ni hotel napovedati vojske, začel je Sinan-paša vspodbadati Hasana, naj sam začne boj. Menil je, da je treba kolo le pognati, potem že samo teče. Slavohlepnemu Hasanu ni bilo treba dosti prigovarjati. Sinanovi upi so se izpolnili, zakaj začela se je vojna, ki je trajala petnajst let in našim deželam prinesla brezmejno gorjé.

Hasan se je začel pripravljati na vojsko že leta 1587. — V Bosni so se zbirali turški in janičarski polki; paše in begi z Ogrskega so pošiljali pomožne čete. V turških pokrajinah je bilo živo gibanje. Novica o vojnih pripravah je dospela tudi v avstrijske dežele in vznemirjala prebivalce. Vedeli so, da se bliža huda nevihta in «meji žuga turški blisek». Vse prošnje Slovencev za državno pomoč so bile zaman. Obupne razmere mejnih dežel nam dosti jasno slika kranjski deželni glavar Krištof Turjaški v svojem govoru do deželnih stanov dne 27. velikega srpana l. 1591. Turki so bili pridrli v granico, zajeli trdnjavo Kamengrad in strašno pustili trge in vasi. Pomoči ni bilo od nikoder. Z globoko žalostjo in nevoljo je opazoval Krištof Turjaški brezbržnost vlade in izprevidel, da se je treba postaviti na lastne noge. V omenjenem govoru pravi: «Nimam dovolj besedij, da bi resnično opisal zanemarjenost in veliko bedo mejnih dežel. Milovanja vredno je, da na toliko prošenj od

cesarskega rimskega Veličanstva ne dobimo odgovora. Iz tega pač uvidimo, da hočejo ravno hrvaško mejo popolnoma zapustiti. Bogu tožim in njemu priporočam pravično stvar! Njega hočemo prositi, naj sam s svojo vsemogočno roko vmes poseže itd.»¹⁾ — Kranjska, Koroška, Štajerska in Hrvaška zberó v naglici nekaj tisoč vojakov, da bi odbili prihodnje leto turške napade. — Toda sreča jim ni bila mila, in l. 1592. je bilo za Kranjsko in granico posebno žalostno. Močna trdnjava Bihač se je morala udati turški sili. Potem se vzdigne vsa vojska pod Hasanovim vodstvom proti Sisku in Karlovcu. Blizu Petrinje zadenejo na krščansko vojsko; ban Tomaž Erdödi je vodil hrvaško plemstvo, Krištof Turjaški šeststo kranjskih konjikov, Andrej Turjaški karlovško posadko. Izdajstvo nekega Vojnića, ki je Hasanu razkril vse načrte banove, bilo je našim v pogubo. Naši so se borili hrabro, a zmagala je turška druhal; konjiki so bili skoro vsi pobiti; štiritisoč mrtvecev je pokrivalo karlovško polje. Turške čete so se vsule, ropajoč in požigajoč po hrvaških in slovenskih deželah.

Poročilo o tej hudi nesreči je vzbudilo po vsem cesarstvu grozen strah. Bali so se, da bode Hasan-paša silil daleč naprej. Ko so Ljubljančani zvedeli žalostno novico, bili so vsi preplašeni. Nekateri so kar bežali iz mesta, meneč, da se Turki zdajci prikažejo. Strah in nered jim niti pustila nista, da bi mislili na obrambo. Po vsem cesarstvu so zvonili zjutraj, opoldne in zvečer, da bi Bog obvaroval kristijane turškega jarma. («Turški zvon.») — Obupni klic je prodril slednjič tudi na Hradšin in vzdramil cesarja. Nadvojvoda Ernst dobi povelje, naj zbira čete po avstrijskih dednih deželah v pomoč Slovincem in

¹⁾ Landtagsprot., VI., 145.

Hrvatom. Zbere se blizo 12.000 môž, ki gredó pod poveljništvom nadvojvode Karola, mejnega grofa burgavskega, proti Turkom. Državna vojska ni žela lavorik v tem boju. Jeden oddelek, kate-rega je vodil Nadasdy, zasačili so Turki v neki soteski in ga popolnoma premogli. Nadasdyja so ujeli, ves krščanski tabor uplenili. Ostala državna vojska pa zaradi raznih nezgod ni dalje prodirala in se je razšla brez uspeha.

Hasan paša sedaj še ni namerjal udariti v osrčje Avstrije; glavni namen mu je bil: vzeti močno trdnjavo Sisek. Med veliko množico trdnjav in gradov na turški meji je bil Sisek poleg Karlovca najvažnejši pa tudi najtrdnjši. Že bistro-umnim Rimljanom se je zdel stok Kolpe in Save po svoji naravi pripraven za trdnjavo. Ustanovili so tamkaj rimsko naselbino «Siscio». Nekaj časa je bila stara Siscia celó sedež katoliškega škofa, dokler ni prevzel Zagreb te časti. Cesar Ferdinand I. je izročil upravo trdnjave zagrebškemu stolnemu kapitelju. V turških bojih je bil Sisek močna bramba proti turški sili in mnogokrat se je ob njem razbila turška moč. Ko je Hasan oblegal trdnjavo, bili so na čelu posadke kanoniki: Nikolaj Mikac, Blaž Jurak in Matija Fintić. V tem letu ni paša nič opravil in se je v začetku zime vrnil v Bosno. «Ko pridem tretjič, hočem vam kožo potegniti čez ušesa», zagrozil je siškimi poveljnikom pri odhodu.

Po zimi leta 1592 — 93. je bil mir, toda bil je podoben tišini pred velikim viharjem. V obeh taborih so se pripravljali za vojsko. Rudolf postavi za cesarskega vojnega komisarja zvedenega Eggenberga, štajerskega Slovenca, ki začne marljivo zbirati čete okoli Zagreba. Hasan pa je pošiljal na Ogrsko k turškim pašam po vojake, konje in drugo bojno pripravo. Prvi dan meseca

rožnika je bilo zbranih pri Banjaluki 30.000 môž turške vojne; nova borba se je začela.

Napadli so najprej Sisek. «Ta trdnjava je imela biti po načrtu Hasanovem tista vrv», piše Valvasor, «s katero je hotel potem tudi Kranjsko in Štajersko nase potegniti in podvreči.»¹⁾ Veliki pomen Siska so pa uvideli tudi cesarski vojskovodje in zato sklenili braniti ga, kolikor časa bi bilo mogoče. Kakor Budapešto, smeli bi tudi Sisek imenovati «mesto svetega boja»: branil je Dunaj sovražnikov, Sisek je bil ključ do planinskih dežel, po besedah narodne pesmi:

Če Turek vzal nam Sisek bode,
Nam narobe vse vse pojde,
Mest' Ljubljana bo pokrajna,
Kranjska d'žela turška drajna.

Velike topove za obleganje so spravili Turki na ogromne ladije in jih vlekli ob Savi navzgor. Z ostalo vojsko pa se vzdigne Hasan naravnost proti trdnjavi. Čez Kolpo ukaže narediti most na vrveh.

V narodni pesmi ukazuje Hasan:

Prek si vrvi potegnite,
Kož po vrhu naložite!
So mu tako naredili,
Preko Kolpe se spustili.

Na drugem bregu začne delati nasipe in oklene Sisek na vseh straneh. Krščanski vojniki, so bili pripravljani na novo obleganje, zato so pomnožili posadko v Sisku. Eggenberg je bil poslal sto vojakov, pa tudi krepki in izurjeni mladeniči iz okolice so se ob prihodu Turkov zatekli v trdnjavo in pomnožili število branilcev. Poveljnika sta pa bila sedaj Jurak in Fintić. — Čeravno je bila posadka hrabra in z živežem preskrbljena, vendar Sisek bi se ne bil mogel dolgo ustavljati. Turški

¹⁾ Valvasor XV., I. c.

topovi so neprenehoma grmeli in z velikimi krogli razsipavali trdno ozidje. Poveljnika Fintića zadene kos železa, ki ga je krogla izbila z vrat, in pri tej priči je bil mrtev. Dvanajst drugih vojakov so v istem trenutku pokopale razvaline. Število branilcev se je vedno zmanjševalo.

Jurak pošlje glasnika k Eggenbergu in nujno poprosi pomoči za trdnjavo. Hrvaško plemstvo jè bilo takoj zbrano in pripravljeno; tudi drugi mejni glavari so obljubili hitro pomoč. Devetnajsti dan rožnika naredi Eggenberg most čez Savo in odpelje vojsko (kar je bilo še zbrane) na drugi breg. Na Turopolju se mu pridruži Andrej Turjaški, poveljnik karlovške posadke. Tudi drugi kranjski, koroški in štajerski plemenitaši so prišli s svojimi vojaki; Jurija Zrinjskega so pričakovali zaman. Pri Brezovici zadenejo na prve turške čete in jih premagajo. Vsa krščanska vojska se vtabori dné 21. rožnika pri Novemgradu, ki je bil le par ur od Siska.

Pride večer pred odločilno bitvo. Skrb, pač velika skrb je navdajala krščanske vojskovodje. In kako bi tudi ne! Število vseh naših vojakov je bilo komaj štiri tisoč, sovražnikov pa je bilo 30—40.000. — V vojnem svetu je hrvaški ban Tomaž Erdödi predlagal, naj se naša vojska ne spusti s sovražnikom v boj, temveč naj se združi samo z mestno posadko in jo pomnoži. Isto so svetovali tudi nekateri drugi vojskovodje. Nesreča pri Karlovcu jih je učila opreznosti; krvi niso hoteli prelivati zaman. Kar pride sel iz trdnjave in sporoči o veliki stiski z besedami: «Če Siska ne oslobodite jutri, mora se podati na milost in nemilost.» Sedaj se ni dalo več obotavljati, trebalo se je odločiti. Tu vstane Andrej Turjaški in izpregovori

znamenite besede: «Ni se treba ozirati na število sovražnikov, temveč Boga je treba v tej sili prositi zmage.» Junaške besede so navdale vse s pogumom; sklenili so takoj udariti na sovražnika.

Na praznik sv. Ahacija, 22. dan rožnika, zjutraj ob deveti uri se je začela razporejati krščanska vojna. Ban Erdödi je vodil zaradi svojega dostojanstva prvo krdelo, 1200 konjиков in pešcev; sledila sta mu Andrej Turjaški in Adam Ravbar z jedrom armade, kranjskim plemstvom in 300 izbranimi strelci; Eggenberg in pl. Rödern z državnimi četami (800 strelcev in konjиков); štajerski in koroški plemenitaši so bili na koncu maloštevilnega pa junaškega krdelca. Med bučanjem trobelj in ropotanjem bobnov se vzdigne vsa vojska z zastavami proti turškemu taboru ob Kolpi.

Hasan ni vedel ničesar o zbiranju kristijanov. Mirno je sedel v svojem šotoru onostran reke pri obedu. Kar se začuje trobentanje in ropotanje: paša se prestraši in vpraša pribežnika Vojina, kaj to pomenja. Vojin, ki tudi ni vedel, da se je zbrala vojska, meni, da se morda približuje Erdödijev brat, da bi vznemirjal tabor. Toda sel za selom pride in poroči, da se približuje velika krščanska vojska. Hasan hitro vstane od mize in zapové s pavkami in trobljami dati znamenje za boj.

Paša stopa ob potoci,
Grmeč boben nosi v roci,
Jezan trdno vanj teleba,
Da razlega se do neba.¹⁾

Svest si zmage, pelje le najhrabrejše turške polke čez most in jih postavi na drugem bregu v bojno vrsto. Kurtbegu in Operti-begu, ki sta ostala pri vojaštvu v taboru, zapové neprenehoma streljati na trdnjavo. Jeden oddelek

¹⁾ Národna pesem.

njegovih konjikov se skrije za hrib, da bi prodirajoče kristijane prijeli od strani, obkolili jih in posekali. Med deseto in najstjo uro zadenejo hrvaške čete na turške konjike. S silnim krikom se spopadejo. Toda veliki množici se mora mala peščica Hrvatov kmalu umakniti. Hitro pošljejo Vuka Druškovca, plemenitega mladeniča, k Andreju Turjaškemu iskat pomoči. Turjaški izdere samokres izza pasa in ga sproži v znamenje, da je napočil odločilni trenutek. Slovenci zgrabijo sovražnika na levem krilu. Trikrat zagrmé puške v sovražne vrste in velika množica Turkov se zvali. Nov pogum navdá krščanske vojake. Hrvatje se zaženó z veliko silo na turške konjike; Andrej, «kranjski Gideon», in Ravbar z golim mečem mahata po turških glavah. «Kakor oster blisk predere oblake in jih razžene, tako se je Turjaški zagnal v turške vrste, razpršil jih, in zapodil v beg. In če tudi je imel le šeststo vojníkov, sovražnikov pa je bilo pred njim kakor oblakov, vendar je šel tako pogumno in junaško v boj, da se mu Turki niso mogli ustavljati, kakor se ne more več držati hrast, če ga zadene ognjena strela.»¹⁾ Turki se začnó umikati; nove čete jim prihité iz tabora na pomoč. Sedaj jih zgrabi tretji oddelek krščanske vojske pod Eggenbergom na desnem krilu in jih razbije; mala truma Uskokov pod vodstvom Štefana Blagaja in Jakoba Pranka zasede most. Hkrati udari tudi siška posadka pogumno na sovražnika. Turki se niso mogli več držati; cele trume začnó bežati proti mostu. Hasan jih ustavlja, vspodbuja z obljubami in grožnjami; turški častniki podé z biči janičarske čete nazaj v boj. Toda vse je zaman. Nered med Turki je vedno večji; kmalu so vse trume v divjem

begu proti Kolpi; na mostu udarijo srdito na malo število Uskokov in jih posekajo, ker so jim branili pot čez most: bili so se sedaj za življenje. Hasan sam vspodbode konja proti mostu, toda gneča je bila tamkaj tolika, da je moral skočiti v Kolpo, sicer bi se bil udušil v silnem navalu.

Za njim je skočilo še veliko drugih Turkov v valove, ker na ozkem mostu ni bilo prostora veliki množici begunov. Reka je bila tako napolnjena s plavajočimi ljudmi in konji, da je bilo komaj videti vodo. Večina je našla smrt v valovih; tri dni so plavala po reki mrtva trupla utopljenecv. Turško vojaštvo v taboru je pričakovalo, da se tovariši povrnejo zmagoviti iz boja. Ko pa pridejo prvi beguni, zgrabil je vsak, kar je mogel, in kar najhitrejšje zbežal. Menili so, da jih bodo kristijani zasledovali in tudi tabor zajeli. Toda kristijani niso mogli za Turki, most se je bil podrl. Ali se je podrl sam pod množico begunov, ali pa so ga zrušili Tahijeji Uskoki, ni dognano. Zato tudi naši niso dobili dosti jetnikov; tem huje sta gospodarila meč in voda. Od 18,000 môž, katere je bil pripeljal Hasan v boj, rešilo se jih je le dve tisoč. Med mrtvimi je bil sam Hasan-paša, njegov brat Sefer-beg, Mehmed-beg Hercegovski, sin sultanove sestre, dvanajst drugih begov, štirideset alajbegov, dvesto nižjih poveljnikov, štiristo odličnih konjikov, veliko janičarjev in prostih vojakov. Izguba krščanske vojne je bila neznatna. Padlo je dvanajst konjikov in pa mala peščica Uskokov na mostu.

Prebogat je bil tudi plen. V okopih pred Siskom so dobili devetintrideset topov. Največji med njimi je bil «Kacijanarjev top», katerega so bili ugrabili Turki po nesrečni bitki pri Oseku l. 1537. V šotorih je bilo polno čelad, oklepov,

¹⁾ Valvasor, XV., 527.

sabelj in pušek; tudi vse brodovje z malimi šajkami vred je ostalo našim. Poleg tega so vojaki z železnimi kavljji, sulicami in drugim orodjem lovili po vodi mrtva trupla utopljenih Turkov, pobirali jim bogato obleko, zlate prstane in druge dragocenosti.

Veliko je bilo veselje nad zmago v krščanskem taboru. Okoli dveh popoldne je bil krvavi ples končan in Turek poražen. Zmagovalci se napoté v oslobojeni Sisek, kjer so ves čas med bojem klečé prosili Boga, naj kristijanom podeli zmago. Trikrat je šla vsa vojska v sprevedu okoli gradú z zahvalnimi molitvami proslavljajoč dobroto božjo.

Jasno je bilo namreč, da je le z božjo pomočjo mala peščica kristijanov mogla biti kos veliki množici Turkov. Napis iz tiste dôbe imenuje sv. Ahacija in sv. Janeza Krstnika, glavna pomočnika kristijanov:

Lux aderat funesta tibi, pia Carnia, iamque
Perdita eras, Superi tibi ni socia arma tulissent.
Nam Baptista et Achatius in fera bella vocati
Communi voto clypeos et tela ministrant.

Andrej Turjaški pa sklepa svoje poročilo na cesarja z besedami: «Vsemogočni Bog je tukaj pokazal svojo moč in se sam boril za svoje uboge kristijane.»

Kako važna je bila ta zmaga, priča občna radost, ki jo je vzbudila vesela novica, in zanimanje za junaka Andreja.

Ko je prišlo poročilo do cesarja Rudolfa, hitel je takoj v dvorno kapelo in ukazal zapeti slovesni «Te Deum»; papež Klemen VIII. je pisal Andreju Turjaškemu lastnoročno pohvalno pismo; Tomaža Erdödija pa je imenoval španski kralj Filip II. za viteza reda Odrešenikovega in mu podaril zlato svetinjo z napisom: «V Bogu sem zmagal.»

«Carnioliae victoria» imenujejo viri boj pri Sisku, mi ga imenujmo zmago Slovencev. Slavni junak, ki je zmago odločil, bil je slovenski plemenitnik Andrej Turjaški; slovensko plemstvo in konjištvo pod vodstvom Adama Ravbarja je bilo jedro krščanske vojne. Število nemških strelcev pod Rödernom je bilo neznatno.

V podobah in pesmih so poveličevali ta slavni dan naše zgodovine. V Valvasorjevem času sta bili še dve podobi bitke pri Sisku; jedna v stolni cerkvi, druga v deželni hiši. Prva se hrani še sedaj v deželnem muzeju. Matija Boštjančič je zložil l. 1623. nekaj latinskih pesmij in napisov, v katerih proslavlja krščansko zmago;¹⁾ slovenska narodna pesem si je izvolila jakega Ravbarja za svojega junaka.

V zahvalo Bogu, ki je tudi tukaj s «tristo vojniki premagal neštevilno množico Madijanitov», postavil je zagrebški kapitelj na bojnem polju kapelico v čast sv. Ahaciju, čegar god je praznovala cerkev na dan bitke. — Cerkvico v čast temu svetniku so sezidali tudi Turjaški grofi pri svojem gradu Turjaku. Vsako leto oznanjuje na praznik sv. Ahacija strel topičev spominski dan bitke pri Sisku in se zbirajo pobožni verniki v prijazni cerkvici sredi zelenega smrečja. V zagrebški in ljubljanski stolnici se opravljajo ta dan ustanovljene maše. V ljubljanski stolnici rabi mašnik mašno obleko, ki je narejena iz plašča Hasanovega. Blago je svilnato in temno rdeče, veznina zlata in srebrna, z rdečimi in modrimi cvetlicami.²⁾

¹⁾ In vexillum Hassan Bosnensis Bassae. — In eundem. — In sarcasum eiusdem nostris sacerdotibus illudentem. — In vexillum magni Sultani, Turcarum imp. ex sorore nepotis.

²⁾ Na koščku pergamena, ki je našit na kazuli, zapisane so besede: Haec casula confecta est ex paludamento Turcico Hassan-Bassae qui anno 1593 die 22. junii proelio ad Siseghium

Vojska s Turki, katera je Slovence tako proslavila, vnela se je prihodnje leto z novo močjo. Sultan Murad je

fuscus occubuit. Longo usu attrita in hanc formam redacta est anno 1655 volente iubente venerabili capitulo. Custos templi eam posteritatis memoriae conservato, et ne iterato usu consumatur quam rarissime per annum proferto, alioquin sacrae vetustatis iniurius habetor.

sedaj slovesno odpovedal Rudolfu mir; na Hasanovo mesto je stopil Sinanpaša. Slovenci so v tej državni vojski tudi še pomagali in prelivali svojo kri, toda niso se več pokazali v celokupnosti in bojev niso več odločevali, kakor pri Sisku, ki je bil zgodovinski čin slovenskega naroda.

Jožef Ressel.

(V spomin stoletnice njegovega rojstva. — Spisal Anton Sušnik.)

Deluj vsakdo marljivo na narodnem polju; pota so lahko različna, a volja bodi nam vsem jednaka!

Jan Kollár.

Narod češki, čegar življenje so pretresali silni viharji, vzdramil se je iz onemoglosti in se moško trudi z vsemi dovoljenimi sredstvi za srečno bodočnost. Do svetovne veljave so mu pomagali zlasti nekateri možje, ki so ne navadno delovali in s tem poslavlili svoj narod. S pomočjo teh množ cvete ne samo češko slovstvo, češka véda in umetnost, trgovina in obrt, temveč tudi izumovanje.

Ta kratki uvod je izvabil mojemu peresu spomin Jožeta Ressela, češko-slovanskega izumitelja parobrodnega vijaka, čegar stoletnica se bode proslavljala letos v dan sv. Petra in Pavla, t. j. 29. junija.

Ker hočejo imeti Nemci Ressela zase in se ž njim ponašajo, češ, rojak naš je, poglejmo odkodi izhaja njegova rodovina.

Na podlagi uradnih listin in matic je dognano, da se je dné 21. svečana l. 1762. porodil v Heinersdorfu, okraja Friedlanskega na Češkem Ant. Ressel. Ta je dobil leta 1791. v Hrudimu službo užitninskega nadzornika ter se je tu i oženil z Marijano Konvičkovo, rojeno Češko.

Dné 29. junija l. 1793. se jima je rodil sin Jožef Ludovik Frančišek Ressel.

Družina Resselova je občevala v Hrudimu z najodličnejšimi osebami. Jožefu Resselu in njegovim sestram so bili kumi in kumice hrudimski veljaki in imenitnejše žene.

Jožef Ressel je hodil v Hrudimu v domače šole. V glasbi ga je učil njegov oče, ki je bil znamenit goslar. Na gimnazijske študije ga je pripravljval bivši kapucín, katehet Donul Kora. Mladi Ressel je bil v občé jako nraven in marljiv šolar, vzgojen samo v češčini, v jeziku matere svoje, trde Češke. Leta 1806. je stopil v gimnazijo v Lincu, odtodi se je po treh letih leta 1809. šel šolat v Budjejevici, kjer se je učil teoretičnega in praktičnega topničarstva.

Leta 1812. je vstopil na dunajsko vseučilišče ter se posvetil zdravilstvu, poleg tega se je marljivo pečal s fiziko, kemijo, mehaniko in matematiko. Posebno je zaslulo njegovo krasopisje, kakor tudi risarska spretnost. Že tu na Dunaju se je porodila v Resselu misel, da bi vijak lahko premikal ladije; izgotovil je v istini načrt takega parobrodnega vijaka, toda tedaj je ostalo še vse — načrt.

Na dunajskem vseučilišču se je mudil Ressel dve leti. Ko leta 1813. zvé, da je njegovim starišem trda za življenje,

sklene vstopiti z ustanovo v gozdarski
ustav v Mariabrunnu, nadejajoč se tega

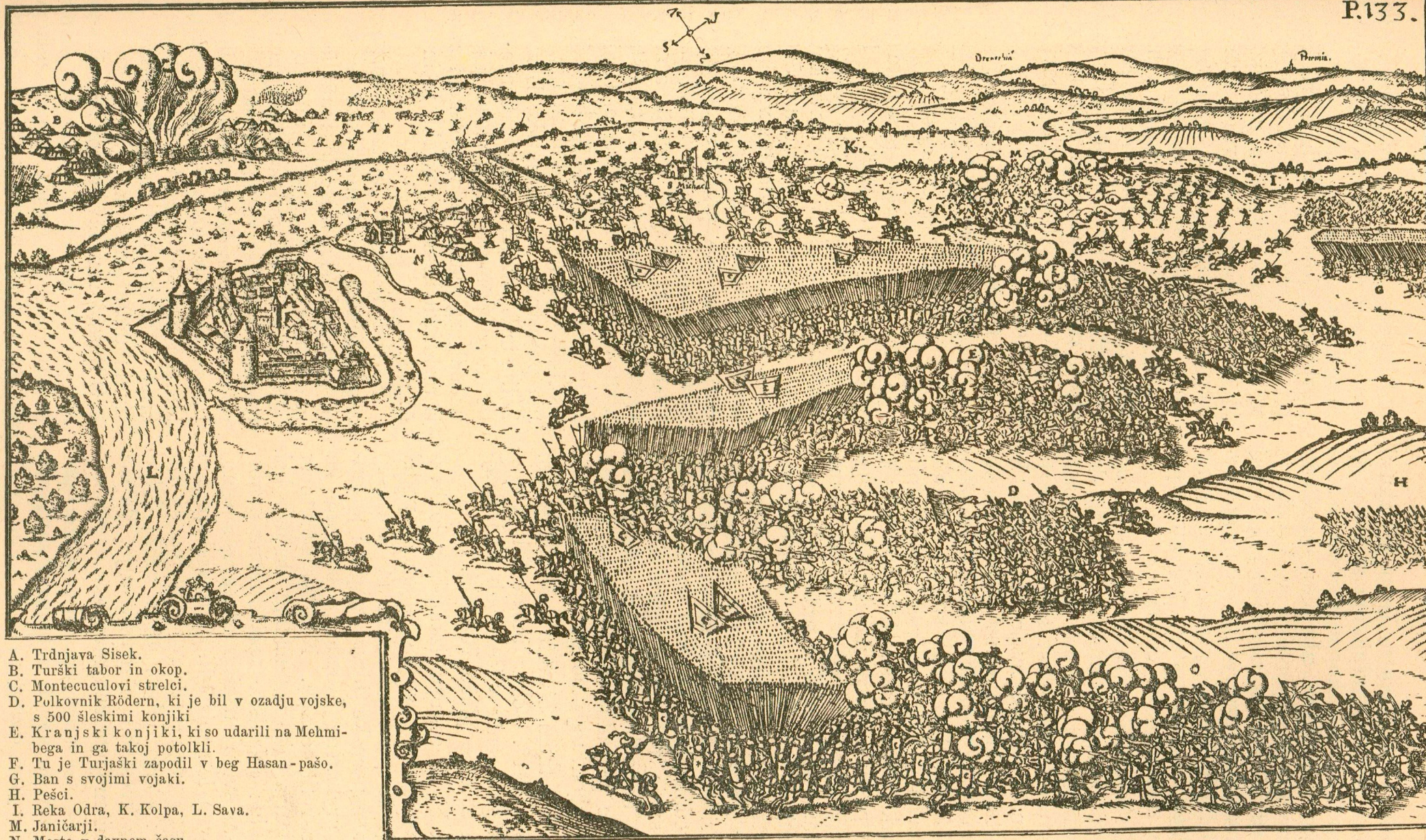
mesta zaradi svojih izvrstnih spričal, toda
varal se je tedaj prvokrat v življenju.

Bitev pri Sisku. (Posnetek slike, ki je v ljublj. muzeju.)

Prošnjo njegovo so mu vrnilo z opazko,
da je slab na prsih. Ressel je vzkliknil:

«Saj je gozdarju samo gojiti drevesa, a
ne posekavati. Za učenje zadostuje, da

- A. Trdnjava Sisek.
 B. Turški tabor in okop.
 C. Montecuculovi strelci.
 D. Polkovnik Rödern, ki je bil v ozadju vojske, s 500 šleskimi konjiki
 E. Kranjski konjiki, ki so udarili na Mehmi-bega in ga takoj potolkli.
 F. Tu je Turjaški zapodil v beg Hasan-pašo.
 G. Ban s svojimi vojaki.
 H. Pešci.
 I. Reka Odra, K. Kolpa, L. Sava.
 M. Janičarji.
 N. Mesto v davnem času.

Načrt bitve pri Sisku. (Slika Ortelius-ova.)

je zdrava le glava!» Tako je izkusil Ressel, kakor izkušajo mnogi drugi, da mnogokrat malo koristi človeku zdravi razum v življenju, ako nima mogočnih prijateljev in priporočnikov. Vendar je bil tedaj še srečen. Slučajno je bil tedaj komornik pri cesarju Francu njegov rojak Jelínek; temu je potožil Ressel svojo nadlogo in ga poprosil, naj mu izposluje zaslišanje pri cesarju.

«Dokazati hočem», rekel je Ressel, «da nisem slab na prsah in da imam dovolj zmožnosti.» Jelínek pojasni Resselu vso stvar ter mu nasvetuje, naj cesarju naravnost dokaže svoje zmožnosti. In res, Ressel kmalu prinese Jelíneku s peresom narejeni drobnogledni načrt bitve pri Lipsiji. Ko cesar slučajno vpraša komornika, kaj je novega, omeni mu Jelínek Resselov načrt bitve pri Lipsiji, pové pa tudi, da je najiskrenejša želja Resselova, pokazati ta obraz Njegovemu Veličanstvu. Ressel je prišel k cesarju, če tudi se ni bil zglasil; cesarjeva naklonjenost mu je pomogla v gozdarski ustav (1814), kjer je ostal kot ustanovnik tri leta in se izobraževal v potrebnih vedah; k sebi je vzel siromašne starše svoje ter jih podpiral iz svojih letnih dohodkov. Na gozdarski akademiji se je odlikoval med vsemi drugimi, zbok tega so ga vsi spoštovali.

Po triletnem bivanju v Mariabrunnu, t. j. leta 1817., so ga imenovali za gozdarskega agenta v Pleterjah na Dolenjskem z letno plačo 700 gld.

Da bi pa cesarju izkazal svojo hvaležnost za njegovo naklonjenost, podal mu je še pred odhodom na Kranjsko načrt asperske bitve; napisal je zraven prekrasne besede, s katerimi ga je posvetil cesarju. Njegova spretnost je cesarja tako iznenadila, da je rekel Resselu: «Napišite vpričo mene pobotnico na svojo služnino tako krasnopisno, kakor ta-le napis.» In ko Ressel spretno in hitro zvrši cesarjevo povelje, dé mu cesar: «Vrlo dobro, mladi mož; dokažite z zvestobo in marljivostjo, da ste vredni mojega zaupanja!»

Ressel se torej lepo in hvaležno poslovi ter se napoti z Dunaja službovat v dolenske Pleterje.

Pleterje so velika grajščina na Dolenjskem v šentjernejski župniji kostanjeviškega okraja. Grajščina stoji tik Gorjancev, kjer se nahaja velikanski gozd; ondi stojé silo stara drevesa, katerih ne more človeška moč iztrebiti iz gozda. Tukaj bratovsko kramljata Kranjec in Hrvat in si pripovedujeta stare pravljice o «Krvavem kamnu», kateri se vidi še dandanašnji vrh Gorjancev, ali o «Jezeru» vrh te gore, ali pa o sv. Miklavžu, ki ima na Gorjancih staro, podrto cerkev; zvonik in ozidje še neki stojita. O tej cerkvi pravi stara šentjernejska pesem:

Pojdeš z manoj na Gorjance,
Jedel boš pečene jance;
Tam se svet' Miklavž častí,
Hrvat pa Kranjca pogostí.

To je južna okolica pleterske grajščine; gozd meri do 4890 oralov. Poleg tega ima grajščina lepo zemljišče: deset velikih kosov njiv in več travnikov; jeden sam travnik dá na leto nad 500 vóz sená, a tudi vinograde ima v najlepšem kraju. Toda žal! nemila usoda je tu gospodarila. To grajščino so zgradili menihi kartuzijanci, sinovi sv. Brunona; po njih so jo prevzeli jezuviti, a minulo osemnajsto stoletje je pregnalo stanovnike in blaginjo te grajščine. Grajščina je postala last šolskega zaklada; v poslednjih letih so jo prodali, in nje sedanje posestnice so baronovke Eleonora, Zofija in Ljudmila Borsove. Cerkev pleterske grajščine še stoji: krasna je bila nekdanj, zgrajena je v gotskem zlogu iz rezanega kamena; visoka je in veličastna.

Na Dolenjskem se je Ressel sprijaznil z grajščakom na Grmu, kjer je sedaj naša poljedelska šola; le-temu je bilo ime Smola. Resselu je to mnogo koristilo, ker je bil Smola poprej zemljemerec na Ogrskem in Štirnskem in je premeril tudi nekoliko kranjske dežele. Pogovarjala se nista samo o gozdih, temveč tudi o poljedelstvu in hišnem orodju. Marsikateri Resselov nasvet je izvršil umni grajščak.

O Resselovem bivanju na Dolenjskem naj povem tu dogodbo, katera se mu je pripetila. Ko pride Ressel nekega večera v gozd, napadejo ga trije lopovi

in mu izpulijo novce in žepno uro. Ko so mu hoteli siloma vzeti tudi konja, posvari jih Ressel in reče: «Pustite konja, poznajo ga po vsej okolici; prišla bi vas takoj oblast!» Lopovi so se zbali in mu pustili konja. Nekoliko dnij na to potrka nekdo na okno njegovega stanovanja: prišli so bili oni lopovi. Ko so bili namreč zvedeli, koga so bili napadli in oropali, sklenili so vrniti mu novce in uro. Ko gre Ressel na to iz svoje izbe, udere se strop — in Ressel je bil otet po čudnem načinu. Lopovi so pa bili vojaki, s katerimi se je Ressel čestokrat sešel v službenih opravkih, a nalašč ni hotel poznati nikogar.

Leta 1821. je postal nadgozdar v Trstu. Ker je bil ob morju, začel se je zopet baviti s svojimi načrti, kako bi se namreč uporabil viják pri plavbi. Po njegovem načrtu bi moral stati viják zadaj pod ladijo. Ressel te svoje izumitve ni prikrival nikomur, pripovedoval je o nji vsem prijateljem, toda vneti ni mogel ni jednega za svojo misel. Stoprav leta 1826. sta mu ponudila dva tržaška trgovca — Julijan in Tositti — ladjico za pripenjanje vijáka, ter mu posodila 60 gld. Ressel se navdušeno loti dela. Viják je bil pripet k ladiji, in dasi sta iz početka ž njo delala poskuse na morju samo dva moža, čudili so se vsi Resselovi ideji.

Toda bili so to samo poskusi. Svet je sodil o njih, kakor sodi o vsaki stvari v začetku: z nezaupnostjo je gledal delo Resselovo, kakor bi bilo le — igrača.

Izumljiva nadarjenost njegova pa vendar ni pešala, Ressel je izumil še mnogo koristnih in važnih rečij. Tako je dobil l. 1821. patent za izumitev, s katero se kolesa, vijáki, vretena itd. ne obdragnejo prehitro in jih ni treba mazati ne z oljem ne z drugim mazilom; leta 1826. so mu dali privilegij za novo ladijo, katera se pelje z vodno silo proti tekoči vodi; leta 1829. so naredili na Resselov nasvet parni mlin v Trstu, in t. l. je prejel patent na iznajdbo, s katero se iztiskujejo barve iz rastlin in gnetó v kepe; leta 1842. je izumil stiskalnico (torkljo) z vijakom brez maternice za stiskanje olja in rastlin. Cesarska kresija v Paznu ga je za to obdarila in pohvalila; leta 1843. je izumil nov mlin na veter; leta 1851. je izumil nove topniške lafete za ladije; leta 1852. pa parobrode z vijakom brez krmila, t. j.: viják, ki goni parobrod, rabi se tudi za krmilo; leta 1854. je izumil kemijsko pripravo, ki obvaruje les mnogo let črvojedine. Toda čemu bi našteval še dalje Resselove iznajdbe! Skoro vsako leto je izumil kako koristno in važno pripravo. To priča o njegovi izredni nadarjenosti in bistrumnosti. (Konec.)

Na jutrovem.

(Potopisne in narodopisne črtice. — Spisal dr. Fr. L.)

Površina piramid je dandanes razdrapana in razdrta, nekdam je bila popolnoma gladka. Piramide so bile krite z oglajenim granitom. Dandanes je ta gladka površina ostala samo še drugi piramidi ob vrhu. Kakor poroča Herodot, bilo je na piramidi napisano, koliko so stale razne potrebščine. Tudi znotraj so se našli napisi, ki so naznačevali kralja-začetnika stavbe.

Koga ne bi obhajale resne misli, ko se ozira zopet in zopet na to gromado!

Meni se je urivala posebno ta misel, da združene moči in vstrajnost vzmorejo vse. Če je tukaj že vladarjeva volja družila ljudi, da so delali in dovršili tako ogromno stavbo, kaj bi šele dovršila radovoljna vnema in gorečnost narodova za kak imeniten namen! — Žal, da se ljudje ne dadó združiti za vzvišene namene. — Potem sem mislil, kako bogata in močna je bila nekdam egiptovska dežela, da je mogla pogrešati toliko močij pri potrebnem poljskem

delu. Delavci pri piramidah niso drugim državljanom koristili prav nič, pač pa potrebovali mnogo živeža ter obleke. Jednako so zmučili in pokončali mnogo živine. Vendar je dežela prenašala tako huda bremena, ker je bila rodovitna. No — dejal sem si — oblike se menjavajo, stvar je pa ista tudi dandanes. Ali ni prav tako z našimi ogromnimi vojskami, ki ne delujejo ne na polju, ne v obrtih, ne v znanostih, nakladajo pa državam velikanske stroške? Naposled me je navdajalo nekako veselje, da se nahaja vsaj nekaj pomnikov, ki so se ohranili iz najstarejše zgodovinske dôle. Nekateri vladarji so poskušali raznesti piramide in porabiti skale za zidanje. Sultan Melik - el - Kamil (1218—1238) n. pr. je hotel razdreti najmanjšo izmed naših treh piramid. Ko je dal delati več mesecev, videl je, da ni uspeha. Drugi so prodirali v notranjščino in pri tem neizrekljivo trudili delavce ter potrosili mnogo denarja. Dosegli so pa jako malo. Poslednjič je namerjal v začetku tega stoletja Mehemed Ali razdreti piramide. Vendar so ga odvrnili od tega nespametnega namena, ki bi ga bil morda pozneje sam popustil. Tako bodo pač tri velike gizejske piramide še stale in stale do poznih prihodnjih let in morebiti gledale še vstajajoče mnogoštevilne prebivalce egiptovske, katere bo klical glas trobente k poslednji sodbi.

Nič manj imeniten ni neki drug star spomenik, ki je tu ob robu puščave: *s f i n g a*. Beseda «sfinks» pomeni v grškem bajeslovju bitje, ki ima levovo telo in žensko glavo. Znana je zlasti sfinks ali sfinga v Ojdipovi zgodovini. Bilo je pošastno bitje, ki je dajalo vsakemu zastavico. Kdor je ni uganil, tega je požrlo. V grškem bajeslovju se nam kaže to bitje z ženskim obrazom, torej je res sfinga; a velikanska podoba, ki

je blizu piramid, ima moško lice, in je imela nekdanj brado, ki je sedaj odbita. Potemtakem bi jo imeli za moškega sfinksa. Toda ker smo bolj vajeni sfinge, imenujmo tudi to podobo sfingo.

Od piramid krenemo proti jugu in prekoračimo peščene gričke, gremo mimo treh majhnih piramid in pridemo kmalu do nižave. Precëj nizko pod nami je nenavaden spominek, velikanska polživalska podoba. Zavijemo proti vshodu, da pridemo na sprednjo stran, zakaj podoba gleda proti jutru. Tu stojimo pred orjaškim polživalskim in polčloveškim kipom, ki se dviga sredi peščene globine 20 *m* visoko. Veter je nanesel peska okrog in okrog, zato se ne vidi prav lahko vsa podoba, zlasti ne od zadaj. Vendar se ločijo prav dobro spredaj noge, katere ima pred seboj, kakor sedeč lev. Nad nogami se prostira orjaški trup, na katerem je človeška glava. Pozna se obraz z nosom, ušesi in usti prav dobro, dasitudi je že jako poškodovan; nos je skoro ves odkrušen, ker so nekdanj vojaki vanj streljali za vajo. Ta orjak meri od repa do sprednjega konca nog 50 *m*. Obraz je širok 4 *m*, samo uho je dolgo 1.37 *m*. Ne morem povedati, kako čudno mi je delo, ko sem ogledoval ta spominek, ki je res kakor velika uganka med puščavo in rodovitno dolino.

Sfinga je starejša kakor so piramide. Kakor te, tako je tudi ona vekovit pomnik staroegipčanske vere. Sfinga gleda proti jutru, proti vshajajočemu solncu, proti svetlobi in tako pozdravlja dan — vir našega življenja in veselja. Veličastni grobovi — piramide, poleg njih podoba sfinge, ki oznanjuje svetlobo in vstajenje: to je prelepa misel, izražena s tako velikanskimi spomeniki. Zares veličastna je starodavnost in veličastne so resnice, ki jih oznanjuje nam, poznim potomcem.

Že pred sfingo so našli prvi preiskovalci nekak tempelj. To je znamenje, da je bil starim Egipčanom ta kraj posvečen kraj. A pravo svetišče je bilo nekoliko proti jugovshodu, kjer se še dandanes vidijo ostanki. Gre se s peščenih gričkov v nižavo, potem po stopnicah do nekake sobane, dalje do močnih stebrov iz granita, ki so med seboj urejeni v vrstah in so bili nekdam pač za stebrovje raznih dvoran in hodnikov. Ni mi sedaj natančno v spominu, kakšni so ti stebri in koliko jih je. To vem, da se mi je zdelo tukaj nekam čudno. Čemu so bile te dvorane, kaj so bile one votline, ki so v nekem hodniku? Morebiti je bilo tukaj tudi pokopališče.

Res znamenito je, kakšno skrb so imeli stari Egipčani za mrličje. Ali naj bi se tudi sedanji rod ne učil prav za potrebo spoštovanja do mrličjev?

Solnce je prigravalo prav krepko. Gorkota se čuti na peščenih tleh močneje, kakor na travi. Misliti je bilo treba na južino in pa na bivališče. K piramidam pa so neprestano dohajali ljudje. Nekateri so se dali vleči nanje, drugi so jih ogledovali, tretji so se zabavali v hladnem gostišču rajši, kakor premišljevali te starodavne stvari. — Domov gredoč nisem mnogo govoril, pa tudi misliti nisem mogel veliko. Piramide so mi stale vedno pred očmi. Mnogokrat sem se tudi ozrl in jih ogledoval, ko so se manjšale, čim dalje sem bil od njih. — Da se je potovanje k piramidam pri-

jetno, nekako pesniško končalo, srečala naju je blizu Nilovega mostú mlada zamorka. Bila je lepo oblečena, pa majhne postave. Tik naju se ustavi, in že sem bil radoveden, kaj nama hoče zanimivega povedati. A meni ni imela povedati ničesar, pač pa mojemu spremljevalcu. Menila sta se tako po domače, ne vem, v kakšnem jeziku, kakor pri nas dva znanca, ko se srečata. Posebno zamorka se je vèdla tako preprosto in neprisiljeno, da se mi je to čudno zdelo v mohamedanski deželi, v deželi ženskega robstva. Naposled se prijazno poslovita in zamorka odide po svoji poti. Bil sem radoveden, od kodi pozna spremljevalec to osebo. A uganka se mi je kaj lepo razvozlala, ko mi pové, da je deklica zamorka iz naselbine škofa Sogara in da se dobro poznata. Torej krščanska zamorska deklica! Kaj stori iz človeka vera! Kako odurno je vedenje mohamedancev: krščanska vzgoja pa je storila, da so ti zamorci nam povsem jednaki.

Naposled se mi je pokazal še drug prizor, ki mi je bil prav všeč. Od daleč zagledam dva duhovnika, ki sta prav po domače jahala svoja brdka osliča. Kmalu spoznam, da je bil jeden izmed njiju škof Sogaro. Nasmehnil sem se prav veselo in spoštljivo pozdravil vrlega gospoda na tako veličastnem mestu. Tako nekako je nekdam sam naš Zveličar jahal — celó, na najslavnejši dan v svojem zemskem življenju, ko so ga v Jeruzalemu sprejeli kot kralja. (Dalje.)

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

Kmetijsko gospodarstvo. Učna knjiga za kmetijske šole, ob jednem priročna knjiga za praktične gospodarje. Spisal Viljem Rohrman, pristav deželne vinarske, sadjarske in poljedelske šole na Grmu. Celje. Tiskal in založil Dragotin Hribar. 8°. Str. 129. Cena 50 kr.,

po pošti 55 kr. — Kdor prebere to knjigo, vidi, da je bila potrebna. Imamo sicer nekaj knjig o kmetijstvu in gospodarstvu, pa niso celotne, še manj za šolsko rabo. Ta je pa kratka, umevna in popolna. Tudi med našimi kmeti bi se udomačila, ko bi ne bila za njih boren žep predraga; dandanes mora kmet dvakrat premisliti, predno izdá belič. Prav o umnem in uspešnem

gospodarstvu govori ta knjiga. Kmeta in učenca podučuje, na katere strani naj se ozira, kako naj si pripravi potrebnih pomočkov, kako naj jih rabi, kako naj si pridobiva iz svoje lasti prav veliko poštenega dobička. Knjiga ima štiri večje oddelke: I. Sredstva za kmetovanje. II. Uredba gospodarstva. III. Cenitev gospodarstva. IV. Kmetijsko knjigovodstvo. — Menda ni treba poudarjati, da je pri nas na Slovenskem skrajni čas in nujna potreba kmetijstvu pomagati na noge. Večinoma kmetujejo naši rojaki, kakor so kmetovali od nekdanj. A to kmetovanje ne zadostuje potrebam. Zakaj bi sicer toliko domačinov poljedelskega stanú zapuščalo domačo kmetijo in hitelo v novi svet iskat si dela! Zato pozdravljamo tudi v tem oziru to knjigo in želimo, da bi izšlo za našega kmetà še mnogo koristnih knjig, pisanih prav poljudno in prav nizke cene. Ta knjiga ima večinoma lahek jezik in domače izraze, le malo jih je, kakor n. pr.: štihati, zadržati se . . . ki nam niso všeč. Agricola.

Princ Evgen Savojski, slavni junak in vojskovodja avstrijski. Zgodovinska povest. Slovenskemu ljudstvu spisal S. Hervojić. V Ljubljani. Založil in prodaja Ant. Turk, knjigovez. 1893. Mala osmerka. Str. 78. Cena 24 kr. — Zdi se nam, da ves naslov ni popolnoma zanesljiv. «Povest» imenujemo po navadi vsaj deloma izmišljeno pripovedko, naša knjižica pa pripoveduje zgodovino princa Evgenija. Zato bi bilo primerneje reči: zgodovinska slika, zgodovinski obraz, zgodovinska črtica. Z vsebino knjige, kakor tudi z njeno obliko, smo pa prav zadovoljni. Slavnega avstrijskega poveljnika Evgenija življenje in delovanje se nam tukaj popisuje celotno in umevno. Pisatelj se je trudil tudi za zanimivost in vpletel marsikatero drobnost, ki kratkocasi bralca. Iz tega spisa se vidi, kaj je bil Evgenij, da ga je res božja previdnost poslala Avstriji v pomoč v hudih in nevarnih časih. Evgenij je bil ne samo junak, ampak tudi plemenitega značaja, da se spominjamo nehoté poštenjaka Aristida iz starih časov. Želel bi, da bi bil pisatelj njegovo vernost in pobožnost še bolj poudarjal, zakaj prav ta je bila pravi vir njegovega junaštva. Ko bi bila knjiga le še nekoliko poljudnejša in ložja, bila bi izvrstna za našo mladino: tako pa ne vem, ali se ji ne bode zdelo to berilo malo pretežko. Pa to naj pokaže uspeh!

Dr. Fr. L.

HRVAŠKO SLOVSTVO.

Knjige družbe sv. Jeronima.

Pobožna duša o presvetom oltarskom sakramentu. Talijanski napisao svećenik Ivan Krst. Pagani, preveo Stjepan Korenić. 8°. Str. 210. Cena 40 kr. — Ker nimam izvornika pri roki, ne vem, kako točen je prevod. Čita se pa gladko; knjiga je polna tečne duševne hrane, katera se nam podaja v kratkih premišljevanjih. V živih besedah se nam riše ljubezen Omega, kateri je bil sama ljubezen k revnim Adamovim otrokom. Da se bode knjiga omilila tudi hrvaškemu čitateljstvu, dokazuje to, da je izvornik doživel že 35 izdaj. Le škoda,

da se ni knjiga izdala v obliki molitvenika, tako, kakor izdaje take knjige družba sv. Mohorja: tako bi bila mnogo pripravnejša za rabo. Društvo sv. Jeronima naj bi še večkrat izdalo take knjige, ker to bode rodilo najbolji sad med hrvaškim narodom, kjer so take knjižice le redke.

Četrta med letošnjimi knjigami društva svetega Jeronima je:

Pčelarenje sa pokretnim saćem (savtojem). Napisao Kvirin Broz. 8°. Str. 122. Cena 30 kr. — Z veseljem pozdravljamo v hrvaškem slovstvu knjižico o čebelarstvu, ker je do sedaj še ni bilo, dasi so nekateri umni čebelarji že o njem pisali (Penjić, srbski Živanović). Čebelarstvo je ugodna zabava, a tudi bogat vir gospodarskih dohodkov. Na Hrvaškem je čebelarstvo jako zanemarjeno; namesto panjev imajo največ le slamnate, pletene košnice. Naša knjižica, pisana največ po lastnem izkustvu, govori o čebelnjaku, panjih, čebelarskem orodju, čebelnih rojih, o čebelnih sovražnikih, boleznih, plodovih, paši in raznih opravilih, katere naj opravlja čebelar o raznih mesecih. Knjižica ugaja, ker je pisana lahko in umevno; pripovedovanje pojasnjujejo primerne slike.

To so letošnje knjige društva sv. Jeronima. Medú, zabave in poduka je v njih nabranega obilo, hrvaški narod le segaj po njem! J. Barlè.

Knjige «Maticе Hrvatske» za l. 1892.

Hrvatska antologija. Umjetno pjesništvo starijega i novijega doba. Sastavio Hugo Badalić. Vel. 8°. Str. 310. Cena 2 gld. 50 kr. — Hrvati se lahko ponašajo s slovstveno preteklostjo, s kakoršno se ne more ponašati niti marsikateri večji narod. Ko je bila književnost mnogih narodov še v povojih, imeli so Hrvati že razvito književnost. Že leta 1501. je dovršil prvi pesnik Marko Marulić svojo «Judito», a za njim je nastopila cela vrsta odličnih, nadarjenih slovstvenikov. Mlado popje se je razvilo v cvetje in se branilo v nevarnosti; navdušeni Ilirci so razširili slovstvo in je raznesli na vse strani prostrane hrvaške domovine. Res je Italija delovala na dubrovniško pesništvo, vendar ni izgubilo samostojnosti in hrvaškega značaja. Štiritsto let bode skoro, odkar se glasi umetna hrvaška pesem; v teh letih se je storilo mnogo. Naša knjiga nam priča, da je res tako, v njej je nakopičenega mnogo blaga, v njej so proizvodi do sedemdeset pesnikov — od najstarejših do najnovejših.

Knjiga je dokaj debela, dasi je od vsakega — izvzemši pesnika prvaka Petra Preradovića in Avgusta Šenoo — le po nekoliko pesmij. Ni bilo lahko izbrati pri vsakem, kar je najboljega, kaj takega je mogel dobro dovršiti le mož, kateri je sam pesnik. Lahko rečem, da je Hugo Badalić delo dovršil dostojno. Knjiga je nekako zrcalo vsega hrvaškega pesništva in bode kazala čitatelju hrvaško pesništvo. Pesmi so točno razvrščene v lirične, epske in didaktične v obče, a delé se potem še na razne podvrste. V epskih pesmih so Hrvati nekako najboljši, te se najbolj podajo njih značaju, te jih najbolj spominjajo njih slavne zgodovine, v teh

je tudi krepki, jedrnati hrvaški jezik prvak. Lirsko pesništvo se mi zdi preveč mehkužno, posebno erotično. Mnogo besed, drzne primere — seveda moramo se spomniti tudi žive, južne hrvaške narave, katera se hitro razgreje. Tako je tudi v godbi. Junaških zborov, kakor so hrvaški, težko slišiš drugodi; tudi pojó jih Hrvati, da je veselje, ali nežni lirski zbori so mi drugodi bolj povšeči. Bodi pa tako ali inače, ta zbirka je res dragocena, čitaš jo z veseljem. Matica je s tem izdanjem jako ugodila svojim udom. Tudi oprava knjige je bogata. Dodan ji je majhen tolmač bolj neznanih in zastarelih besedij.

Pastorak. *Pučki igrokaz u četiri čina.* Napisao Josip Evg. Tomić. (Zabavne knjižnice zv. 148. in 149.) 8°. Str. 142. Cena 50 kr. — V Slavoniji smo. Anica, lepa in ošabna hči zadolženega krčmarja Gjukana rada gleda Nikolo, pastorka bogatega in oderuškega kmeta Marka. Seveda prave ljubezni ni, dasi jo Nikola iskreno ljubi, in celo pozabi dobre in plemenite Marice. Marko proda Gjukanu krčmo, Nikolo spravi k vojakom, oženi se z Anico in odide v Bosno, da krčmari. Nikolo peče nezvestoba Aničina, a ko odsluži pri vojakah, vrne se v hišo brata Maričinega, dokler pravica ne prisodi njemu posestva in hiše njegove pokojne matere, katero mu je hotel Marko po krivici vzeti. Dobrota in plemenito srce Marice obudi v njem zopet staro ljubezen, in ko mu ona odpusti, zaroči se ž njo. Med tem pride Anica zopet v vas; živela je grdo in razuzdano življenje. Ubijalka svojega otroka mora v ječo, kjer je sedel tudi že Marko. — Slavonsko življenje je naslikano v tem igrokazu dobro, ker je pisatelj pozna, vendar ne bi škodilo, da bi hili razgovori posebno v početku malo bolj dostojni. Razuzdanih razgovorov ni lepo slišati nikjer, tudi na pozornici ne, a najmanje, če jih govoré deklice. Najbolj prikupljiva oseba je Marica, tiha, plemenita duša, pravo nasprotje svojih tovarišic. Nikola je tudi poštenjak, a malo čudno je, kako je mogel verovati lažnivi Anici in zapustiti Marico. Anica se ti ne prikupi prav nič, že v početku ne, ali jako dobro je pogodil pisatelj, ker na koncu privede Anico zopet v selo v vsej bedi in nesreči, kot živ nauk njenim družicam. To silno

deluje, nauk je izvrsten. Tudi kmetje so ti povšeči: branijo svoje ognjišče in ne pusté ptujcem, da se naselijo v njih vasi. Kaka sreča, da bi bilo v resnici tako! Ko bi bilo več marljivosti, zmernosti in zloge, ne bi mrgolelo toliko ptujcev po lepi hrvaški zemlji! Pisatelju je dala gledališka uprava prvo nagrado. J. Barle.

ČEŠKO SLOVSTVO.

Ku světlu kříže. Čtyři povídky od děkana Bedřicha Kamarýta. Nákladem vlastním (Deštná u Soběslavi). Cena 1 gld. 20 kr. — Prva povest: «Kábové z Rybňan» pripoveduje o pobožnih lastnostih grajščine Červená Lhota, katerim mnogo nasprotuje sosed na Dirné, protestant, in jim je vzrok velike nesreče. «Chrysantha», pobožna rimska gospá, gleda, kako sodijo njene sinove. Mlajši pričuje Jezusovo vero, dasi mu iztaknejo oko in pohabijo nogo. Starejši daruje malikom. Mati sklene, da ga z deklo poiščeta ter pridobita zopet za Kristusa. Nevredni sin pa zataji mater in je vzrok smrti zveste dekcle, katero — vržejo v ogenj. Doseže visoko čast, a naposled najde zapuščen pribežališče v hiši krščanskega senatorja Priscila. Tu se poboljša in pozneje najde v Jeruzalemu svojega mlajšega brata Maksima, diakona, ki ga tudi obhaja.

«Dcera krále Chosroa». Ireno, knežjo hčer z Anara, pripeljejo kot ujetnico h kralju Chosrou, ki jo pomilosti. Irena je kristijanka in se zelo veseli, da je sv. križ v kraljevi palači. Nastane boj med paganstvom in krščanstvom, v katerem pade Irena; Sidija, hči Chosrova, pa sprejme Kristusovo vero. «Setníci V. legie». Ko je bil Zveličar križan, bila je posadka v Jeruzalemu V. legija. Vojaki so bile priče Jezusovega slovesnega vhoda v Jeruzalem, njegovega trpljenja in smrti. Pod križem stoji stotnik Abdenar, v Jeruzalemu sta Kornelij in Longin, ki je Jezusovo stran prebodel. V hiši Kornelijeve je ozdravljen Longin. Pisatelj popisuje njih izpreobrnjenje. Longin se snide z Marijo in Janezom in umrje kot mučenec, preboden z istim kopjem, s katerim je bil prebodel Jezusa. — V vseh povestih veje duh, ki ogreva srce bralčevó. Posamezne epizode so krasno naslikane. H-e.

Razne stvari.

Naše slike.

Slika, ki je 'glava' današnje številke, pred očuje nam Rafaelovo sliko v «stancah», namreč «Pravdoznanstvo». Srednja oseba nam kaže spoznavanje resnice in pravice, gleda namreč naprej in z drugim obrazom nazaj. Oseba na njeni desnici z levom naznanja oblast in moč, na levi pa drži ženska oseba vrv ali uzdo, s čimer se izraža brzdanje. Drugih posameznostij ni težko umeti. — Matija Čop. Posneli smo to drobno sličico natanko po malem portretu Langusovem, ki je v licejalni ljubljanski knjižnici. — Dve naslednji slici razlagata sami sebe

dovolj. Kakor so si ljudje prijatelji ali pa nasprotniki, kaj čuda, da se tudi naši muciki ne godi vedno jednako! — Na str. 265. vidijo čitatelji natančno sliko gizejske sfinge, katero opisuje današnji sestavek «Na jutrovem». Na levi je srednja, na desni pa kos velike piramide. Prav resnična slika se vidi le poredkoma. — O Adolfu Veberju, zagrebškem kanoniku in slovečem pisatelju hrvaškem, čitajo naj čitatelji obširni spis v II. letniku našega lista. — Jako radi bi pisali obširno o obeh slikah na str. 280 in 281. A danes ne moremo, prostor se nam je preveč skrčil.

† Josip Cimperman.

Umril je dné 5. minulega meseca nenavaden mož, pesnik in pisatelj slovenski, poleg tega pa potrpežljiv trpin v največjih težavah življenja, Josip Cimperman.

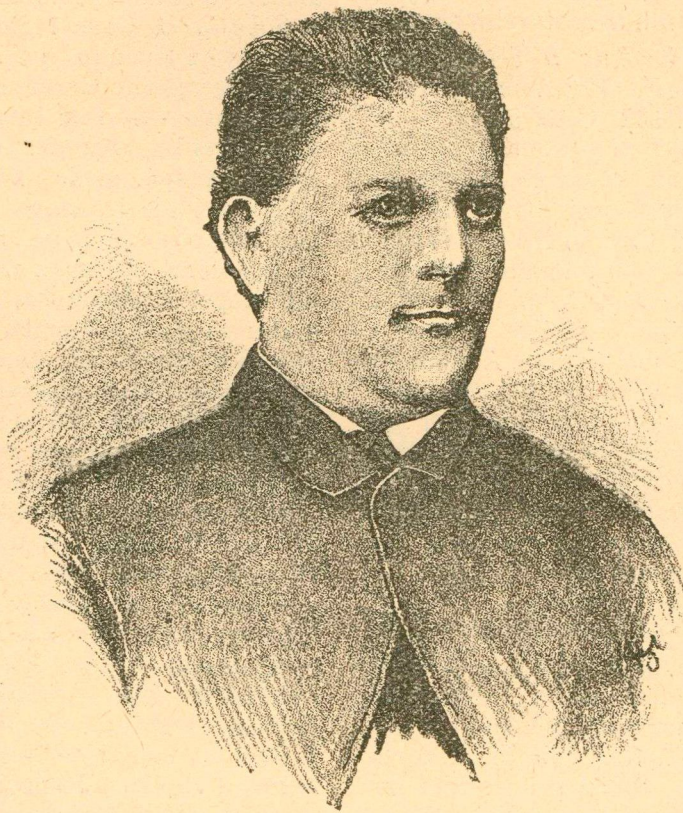
Rodil se je v Ljubljani dné 19. sveč. l. 1847. Že triletnega dečka je napadla huda božjast. Dovršil je z dobrim uspehom četrti razred normalnih šol, a bolezen ga je zdelala tako, da je v 13. letu jel hrometi. Hodil je v šolo ob berglah. A bolezen je pritislila še hujše in ga položila v posteljo. Niti zdravnik, niti bolnišnica mu ni pomagala: od štiri-najstega leta je bil vedno priklenjen na svoj stol, hoditi ni mogel nič več. In v takem bednem stanju je živel 32 let! Njegovi znanci pričajo, da je bil vedno potrpežljiv. Smrt ga je rešila hudih bridkostij naše solzne doline. Prejel je pobožno sv. zakramente in istega dné mirno zaspal ob 8. uri zvečer. Pogreb je bil dné 7. m. m.; pokopan je poleg svojega brata Franceta.

Naš Cimperman je bil jako plodovit pesnik in pisatelj. Od leta 1865., v katerem je objavil svojo prvo pesem, pa do poslednjega časa je vedno deloval

na našem slovstvenem polju. Leta 1869. je izdal prvo zbirko svojih pesmij, ki se odlikujejo po nekako mirnem, rekel bi skoro, pobožnem duhu. Pozneje je peval raznovrstno in izdal drugo zbirko pesmij leta 1888. (Prim. «Dom in Svet», 1888, str. 63.) S temi pesmami, kakor z drugimi, ki jih je priobčil po naših listih, pridobil si je med našimi pesniki odlično mesto. Jedna prednost vsaj ga diči, katero najrajši zanemarijo mlajši pesniki: Cimperman je skrbno pilil in likal svoje pesmi; njegovi spisi so premišljeni in tehtni. Kako svet, kako vzvišen se mu je zdel poklic pesnikov!

O njegovem značaju smo slišali marsikako lepo besedo. Mož je bil vernega mišljenja.

Bog mu daj, da se počije od vseh bolečin!

Josip Cimperman. (Narisał S. Magolič.)

† Rad. Lopašić.

Za zadnjo številko smo dobili prepozno poročilo, da je umrl znani hrvaški pisatelj in podpredsednik «Mat.Hrv.», Lopašić. Odlikoval se je najbolj v zgodovini. Umril je dné 25. malega travna, 58 let star.

† Mirko Bogović.

Dné 4. m. m. je umrl hrv. pesnik še iz «ilir-ske» dōbe in bivši domoljub Bogović. Rodil se je leta 1816. V poznejši dōbi se je izneveril domoljubju.

Nagrobница Josipu Cimpermanu.

Bridkó pomladi je umreti,
Ko z néba sije solnca topli žar,
Ko brstni vspenjajo se cveti,
Ko radost vsem z obrazov sveti,
Življenje diha zemlje slednja stvar!

In ti pomladi si izdahnil. —
A kaj skeli ob misli tej me bol?
Saj zgodaj ti je cvet usahnil,
Bolezni meč naté zamahnil,
Prikôval te je Bog na večni stol.

Zastrti v trnje sličen roži
Razkladal nisi svojih bolečin,
Trpin ni pravi, kdor nam toži,
Molči trpljenje v močnem moži:
Ti molčal si kot pravi mož-trpin.

V samoti sobe zapuščene
Izraz le krepkim čustvom si snoval.
In pesmi iz srca rojene,
V tolažbo sebi pač zložene,
V tolažbo i rojakom si podal.

Umrši pevec sprejmi hvalo,
Na nebu vrni večni ti Gospod!
Če tukaj rož si trgal malo,
Nebó ti bode vse plačálo,
Kar si trpel in storil za svoj rod.

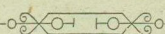
Zato sožalje v srci mini!
V gomili zabljen je vihar sveta,
Trpljenja mrtvi so spomini,
A ti nezaben domovini,
Nezaben hramu mojega srcá.

Anton Medved.

Dobra prijateljja.

Narodni pesmi o boju pri Sisku.

Ravbar.

To si vóli túrški páša,
Ki se Túrkom prav obnáša,
Kak' bi vójsko vkupaj správil,
Da bi Sisek pod-se zgrábil.

Sem ter tjé po hiši hódi,
Misel se mu v glávi blódi;
Pa jo znájde vólčja gláva,
Méni, ta bo najbolj práva:

Svôjo vójno vkupaj zbrati,
Jo pod Sisek célo gnáti.
Pa ni móč čez Kôpo priti. —
Prašajo ga: «Kaj bo striti?»

Paša stópa o potóci,
Gromèč bóben nósi v róci,
Jézen trdo vá-nj teleba,
Da razléga se do néba.

Ves togôten rohni páša,
Ki se Túrkom prav obnáša:
«Prék si vrvi potegnite,
Kóž po vrhu naložite!»

So mu tako naredíli,
Préko Kôpe se spustíli,
Pa pod Sisek se nabráli,
Tam se v rove zakopáli.

Kaj storí pa túrški páša,
Ki se Túrkom prav obnáša?
Na tlà séde, list napiše,
Pošlje poglavarju v hiše:

«Ala! Ala! mój Adáme!
Siški vrli poglaváre!
Al' se hóčeš mi podáti,
Al' mi hóčeš glávo dati?»

Mu odpisal je Adáme,
Siški vrli poglaváre:
«Nóčem z lépo se podáti,
Nóčem tudi gláve dáti;»

«Hóčem rájši se braníti,
Siški poglavár še bíti;
Se mi bódete kèsali,
Kranjcev niste še poználi!»

Kaj mi jáme zdaj Adáme:
Siški vrli poglaváre?
Piše liste, dá povélje,
Nest' jih réče v tri dežéle.

Štajersko, Koroško, Kránjsko,
V lépo zbórnico ljubljánsko,
Da je prišel túrški blisek,
Da nam hóče vzéti Sisek.

Štájerci so list prebráli,
Grénkó, kisko se držáli,
Trésli vsi se, omagváli,
Ker Turčina so se báli.

List bél tud' Koróšci bráli,
Z enim glásom pa vsi djali:
«S Túrkom nóčmo se vojskváti,
Kaše vréle ne piháti!»

«Turk imá velike hláče,
Dolge, dolge pa mustáče,
Bi vratóve náše vglédal,
Kdo vé, kaj bi nam povédal!»

Béli list Ljubljanci bráli,
Med seboj so takó djáli:
«Iščimo si pomočnika,
Zdaj je sila prevelíka!»

«Turk če vzél nam Sisek bóde,
Nam naróbe vse, vse pójde. —
Mest' Ljubljána bo pokrájna,
Krajnska dežéla turška drájna.»

«Hitro si pomóč iščimo,
Gospod' Ravbarju pišimo.
Vé in zná on vojsko vódit',
Pred vojáki sprédaj hódit'.»

Béli list so napisáli,
Ga na Krumperk mú poslali, —
Tam prébiva jáki Ravbar,
Nepremagan konjski glávar.

Ravbar zjútraj ráno vstájal,
Se po grádu je sprehájal,
Line hódil si odpérat,
Dol' na zláto pólje glédat.

Oziravši se okóli —
Zdaj zagléda v ravnem pólji
Mlád'ga pôba urno tēči,
Béle liste v róci nēsti.

Ravbar se ob dlánu póci,
Hitro mu na próti skóci.
Béle liste brž pregléda,
Paši se na glas posmeja.

Stópi gôri v svôje líne
Do gospóje Kataríne:
«Dvé nedélji bódi zdráva,
Da jo s pášom zaigráva.»

Rés da gospe Katarini
Je plahôta v taki síli,
Za gospóda se je bala,
K' mu je sabljo pripasvála.

Glas gospódom hlapce klíče,
Osemnajste svóje Číče:
«Zór je, zdrámši se zdvigajte,
Brze kónjče napájajte.»

«Jih sedlájte, obrzdájte,
Koj na vójsko napravljájte,
Hod'mo v zidano Ljubljáno,
Trdno, v'sóko in prostráno.»

Hlápci kónje zasedáli,
Pa vsi róčno zadérjali —
Préd se kónjica ne vstávi,
Še lé pri zelēni Savi.

Ravbar klicati brodníke
Pod Čerनुčami vozníke:
«Le na nóge, le vstanite!
Nas prék Save predrožite!»

So brodniki še vsi spáli,
Zavolj vód se vozit' báli,
Sáve vel'ke, prederóče,
Čez bregóve nastop'jóče.

Pravi Rávbarju Andréje:
«Vôda sega že čez hrēje;
Mi ne móremo voziti,
Vi v Ljubljáno pa ne priti.»

Rávbar še zakličé v drúgo,
Svetlih zlátov dá obljúbo;
Si brodníki pomignili,
Rekó: «Še ga bómo pili.»

Kmal' brodníki zakrmíli,
So Bogá lepo prosili,
Da b' jih zdráve še vozili,
Turške jášpre si služili.

Zlate Rávbar jim podáti,
Jaderno pa zaderjáti,
Préko pólja do Ljubljáne,
Trdne v'sóke in prôstráne.»

Gospod Rávbar dram'
Ljubljánce:
«Oj Ljubljánci! oj zaspáncil!
Brž iz pérnice ustajajte,
Brž na vójsko napravljájte!»

Pa za Rávbarjam hodíle,
So Ljubljánke ga prosile,
Srébra, zláta ponujále,
Družeta si odkupvále.

Rávbar: «Gospe! tih' in mámke,
Potrpíte málo sámke!
Zdaj ni čása podkupváti,
Sila se je vojskovati.»

«Méji žuga turški blisek,
Hóče nam požréti Sisek;
Turk če nam vzél Sisek bóde,
Nam naróbe vse vse pójde!

Vam Ljubljana bo pokrájna,
Strán dolénjska turška
drájna. —»
Bóben zdaj mu zaropóče,
Da preslišat' ni mogóče.

Hlápec vidi vse rudéče. —
To strí Krájnce vse goréče. —
Tako v Turka se zagnáli,
Da so vsega posabljáli.

Rávbar si vojakov zbère,
Dol' pod Sisek ž njimi dère.
Toljk' je Turka na teríšču,
Kóljkor mravelj na mravljíšču.

Naprej v dér je Rávbar tékel,
Vel'kmu hlápcu: «Stópi —
rékel —
Zlézi na visóko drévece,
Glédaj dôbro na banderce!»

«So banderci vídít' béli,
Trdo mujo bómo iméli;
So banderci pa rudéci,
Nič ne bódimo bojéči!»

«Turka bómo pozobáli,
Kakor da bi črésnje bráli;
Préd mirú ne bómo dáli,
Kakor ga ob tlá ne djáli.» —

(Iz Koritkove zbirke slov. narodnih pesmij: zv. II., str. 53 in sl.)

Narodna pjesma u proslavu pobjede kod Siska.¹⁾

Milo tuže turske bule
Kupe vode gledajući,
Kupe vode gledajući,
Hasan pašu proklinjući:
«Oh, prokleta Kupa voda,
Koja si se izmešala,
Koja si se izmešala
To s junačkom krvjum.»
Odbiraj se Kupa voda
Od junačke crne krvi,
Naj budu ju milo bule
K srcu svomu pritiskale.

Oh prokleti Hasan paša!
Bilo ti se zahotilo
Tvrda grada, bila Siska,
Tvrda grada, bila Siska.
Bilo ti se zahotilo
Turovoga lipa polja,
Turovoga lipa polja
I Zagreba lipa mista,
Bilo ti se zahotilo

Prelipoga kaptoloma,
Sveta Kralja zlata križa,
Sveta Kralja zlata križa.
Bilo ti se zahotilo
Zagrebačkih mladih snahah,
Bilo ti se zahotilo
I divojak zagrebačkih,
Bilo ti se zahotilo
Turopoljska bila hliba,
Turopoljska bila hliba,
Kravarskogā dobra vina.
Hliba se je bil založil,
Vode Kupé se je napil,
Kupe vode prez mertuka
I s vnogimi vitezovi,
I s vnogimi vitezovi
I s vnogimi delijami,
I s vnogimi delijami
I s vnogimi janičari.

O Kaurška lipa zemlja,
Kako ti se sad veseliš,

Lipo pojuć stare majke,
Stare majke i vdovice,
Stare majke i vdovice,
Mladi momki i divojke,
Lipe pisme popivajuć,
Hasan pašu proklinjajuć.
Oh prokleta Turska zemlja,
Kako ti se sad žalostiš.
Milo tuže turske majke,
Turske majke i starice,
Turske majke i starice,
Turske bule i divojke,
Tužne pisme popivajuć,
Hasan pašu proklinjajuć.
O prelipa Bosna zemlja
I široka Romanija,
I široka Romanija
I bogata Natolija,
Kaj se toga počrnilo
Iz slavnoga Carigrada,
Kaj se toga opustilo
Od daljnoga Biograda!

¹⁾ V koledarju «Danice» 1883. priobčil Iv. Tkalčić.

